Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Байгуулагдаа 1921 оной 21-нээ гарана. | № 180. (17903) | 1988 оной августын 6, суббото | Сэн 3 мүн.

30-40-ээд ОНУУДТА, 50-яад ОНУУДАЙ ЭХЕЭР БОЛОҺОН ХАРДАЛГА ГҮРДЭЛГЭТЭЙ ХОЛБООТОЙ МАТЕРИАЛНУУДЫЕ ДАХИН ШЭНЖЭЛХЭ ТАЛААР КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ КОМИССИДА

«Марксистнууд-ленинецүүдэй холбоон», «Московско түб», «Соведүүдтэ харша троцкистско-зиновьевско нэгэдэмэл түб» ба «Соведүүдтэ харша троцкистско параллельнэ түб» гэжэ нэрлэгдэдэг хэрэгүүдээр уголовно харюусалгада хабаадуулагдаһан хүнүүдые сүүдэй гуримаар сагааруулгатай холбоотой материалнуудые комисси эллжээтэ заседани дээрээ хаража үзэбэ. Заагдаһан хэрэгүүдээр СССР-эй Генеральна прокуророй буруушаалганнуудые хаража үзэлгын дүнгүүд тухай СССР-эй Верховно Сүүдэй мэдээсэл шагнагдаһан байна.

М. Н. Рютин, М. С. Иванов, В. Н. Каюров, Л. Б. Каменев, Г. Е. Зиновьев, П. А. Галкин, В. И. Демидов, П. П. Федоров, Г. Е. Рохкин, П. М. Замятин, Н. И. Колоколов, В. Л. Лисянская, В. Б. Горелов, А. Н. Слепков, Д. П. Марецкий, Н. И. Васильев, Б. М. Пташный, Я. Э. Стэн, П. Г. Петровский, И. С. Розенгауз, Я. В. Старосельский, Б. А. Карнаух, С. В. Токарев, М. И. Мебель, А. В. Каюров, П. А. Сильченко, И. Н. Боргиор, А. С. Зельдин, А. И. Козловский болон М. Е. Равич-Черкасский гэгшэд 1932—1933 онуудта ОГПУ-гай коллегиин тогтоолнуудаар, сүүдэй бэшэ гуримаар уголовно харюусалгада хабаадуулагдаһан, тэдээн тушаа хэнээлтын элдэб хэмжээнүүд тодорхойлогдоһон юм.

Совет засагтай гэмсэхэ, СССР-тэ капитализм нэргээхэ зорилгоор «Марксистнууд-ленинецүүдэй холбоон» гэжэ контрреволюционно эмхи байгуулба, тус эмхиин программна документ бэлдэбэ. Соведүүдтэ харша ажал ябуулга эдэбхитэйгээр ябуулна гэжэ тэдэнэр булдадаа гэмнэгдэ юм.

Эдэ хэрэгүүдээр мүрдэлгэ хэхэдээ, хуули бүдүүлигээр эбдэһэн байгаа гэжэ тогтоогдобо. Л. Б. Каменев Г. Е. Зиновьев гэгшэдтэ эзэмэ огто токогдоогүй байба. Харюусалгада хабаадуулагдаһан хүнүүдэй Соведүүдтэ харша гэмтэ ябуулга тухай ямар нэгэн мэдэнүүд хэрэгүүдэй материалнууд соо үгы. Программна документ соо найруулагдаһан гэдэнэй политическэ үзэл ба теоретическэ хараа бодолые абажа үзэхэдэ, тэдэнь үгэ буляалдаанай шэнжэтэй, совет засагые унагааха, буруу һүргэхэ гү, али һуларуулха уряанууд үгы.

М. Н. Рютин, М. С. Иванов, В. Н. Каюров, Л. Б. Каменев, Г. Е. Зиновьев, П. А. Галкин, В. И. Демидов, П. П. Федоров, Г. Е. Рохкин, П. М. Замятин, В. Л. Лисянская, В. Б. Горелов, А. Н. Слепков, Д. П. Марецкий, Б. М. Пташный, Я. Э. Стэн, Я. В. Старосельский, Б. А. Карнаух, С. В. Токарев, А. В. Каюров, П. А. Сильченко, И. Н. Боргиор, А. С. Зельдин, А. И. Козловский болон М. Е. Равич-Черкасский гэгшэд туша ОГПУ-гай коллегиин тогтоолые СССР-эй Верховно Сүүд 1983 оной июньдэ болюулжа, тэдэнэй ябуулганнуудта гэм зэмын үгы дээрэһээ хэрэгыень болюулһан байгаа.

М. И. Мебель, Н. И. Колоколов, П. Г. Петровский, Н. И. Васильев болон И. С. Розенгауз гэгшэд сүүдэй гуримаар энээнэй урда сагааруулагдаа һэн.

1937 ондо М. Н. Рютин, Г. Е. Рохкин болон П. М. Замятин гэгшэд иимэл ба һанаанһаа абтаһан гэмнэлгээр уголовно харюусалгада дахин хабаадуулагдажа, СССР-эй Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллеги тэдэнийе буудажа алаха шиидхэбэри гаргаһан байгаа. 1988 оной июньдэ СССР-эй Верховно Сүүдэй пленум эдэ хүнүүд туша шиидхэбэринүүдые болюулжа, ябуулганнуудтань гэм зэмын үгы байһан дээрэһээ СССР-эй Верховно Сүүдэй пленум шиидхэбэри болюулжа, хэрэг зогсообо.

1935 оной июлиин 27-до «Кремлевско хэрэг» гэдэгээр сүүдлэгдэнэн Л. Б. Каменев СССР-эй Верховно Сүүдэй пленумэй тогтоолоор баһал сагааруулагдаба.

Ю. Л. Пятаков, Л. П. Серебряков, Н. И. Муралов, Я. Н. Дробнис, Я. А. Лившиц, М. С. Богуславский, И. А. Князев, С. А. Ратайчак, Б. О. Норкин, А. А. Шестов, И. Д. Турок, Г. Е. Пушин, И. И. Граше гэгшэд туша 1937 оной январиин 30-да СССР-эй Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллегиин нээмэл заседани дээрэ буудажа алаха шиидхэбэри абаһан байгаа. Һүүлдэ В. В. Арнольд, М. С. Строилов гэгшэд заочноор хэгдэһэн шиидхэбэрээр буудуулжа алуулаа һэн.

«Соведүүдтэ харша троцкистско-параллельнэ түб» байгуулба, тэрээндэ хабаатай байба, урбалгын, тагнуулай, алалга хюдалгын, һүйдэлтэ ябуулга хэһэнэй түлөө гээд тэдэнние гэмнээ һэн.

Эдэ хүнүүд туша хэгдэһэн гэмнэлгэнүүд үндэһэ баримтагүй, харин тус хэрэгэй материалнууд худал хуурмаг байгаа гэжэ тогтоогдобо. «Соведүүдтэ харша троцкистско-параллельнэ түб» гэдэгшые байгаагүй.

Ю. Л. Пятаков, Я. А. Лившиц, Я. Н. Дробнис, С. А. Ратайчак, А. А. Шестов, Г. Я. Сокольников, К. Б. Радек болон В. В. Арнольд гэгшэд туша шиидхэбэрие СССР-эй Верховно Сүүдэй пленум болюулаа, тэдэнэй ябуулганнуудта гэмэ зэмын үгы дээрэһээ хэрэгые зогсоогоо.

Л. П. Серебряков, Н. И. Муралов, М. С. Богуславский, И. А. Князев, Б. О. Норкин, И. Д. Турок, Г. Е. Пушин, И. И. Граше болон М. С. Строилов гэгшэд энээнэй урда тэр СССР-эй Верховно Сүүдээр сүүдэй гуримаар сагааруулагдаа һэн.

Заагдаһан хэрэгүүдые хаража үзэлгын дүнгүүд ба хуули бусаар хардагдаһан хүнүүдые сүүдэй гуримаар сагааруулга тухай СССР-эй Верховно Сүүдэй мэдээсэл хараада абтаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комисси худэлмэреэ үргэлжэлүүлнээр.

(ТАСС).

Тэжээл бэлэдхэлгэ-88

СЕНАЖ, СИЛОС ДАРАНА

Ойн соорхойн дунда автомашинануд, тохигор ута хоолойтой комбайнууд холоһоо харагдана. Наада таладань дээрээ бүүдхэтэй автомашинын дэргэдэ хүнүүд зогсоно. Эрхирэгэй совхозой тэжээл бэлэдхэдэг цехэй начальник А. Ф. Урмакшинов, бригадир А. Д. Банаев, заһабарилгын нүүдэл агрегадай наладчигууд Сергей Кайгородов, Владимир Жалсанов гэгшэдтэй эндэ уулзажа:

— Хэды комбайн, хэды автомашина эндэтнай худэлнэ гээшэб? — гэжэ асуугдаа бэлэй.

— Эндэхи 50 гектар поли дээрэ донник тариһан зомди. Гектар бүриһөө 150 центнер шэмэтэ тэжээл абтана. Энэгээрээ силос даража байнабди. Мүнөө дээрээ 4 комбайн, 7 автомашинатайбди,— гэжэ Андрей Добханович хөөрэбэ.

— Автомашинануудай жолоошод Виктор Прокопьев, Радна Цыбиков, Цырен Намдыков, Олег Добханов болон бусад эндэ хүдэлнэ. Бухы машинануудай кузов үндэр болгогдонхой. Тиимэһээ 4 тонно хүрэтэр тэжээл ашагдана,— гэжэ тоо бүридхэгшэ Д. Раднаева нэмэбэ.

Жолоошодой ажалай түлбэри зөөһэн тэжээлэйнь хэмжээгээр түлэгдэхэ юм. Жэшээлхэдэ, халаанай туршада 15 тонно ашаа зөөбэл, 100 процент түлбэри абаха ёһотой. 25-һаа дээшэ тонно ашаа зөөбэл, 200 процент түлбэри түлэгдэхэ гэжэ бригадын социалис мурысөөнэй дүримүүд соо хэлэгдэнэ. Тиимэһээ жолоошон бүхэн халаанайнгаа даабарие үлүүлхэ гэжэ оролдоно.

— Элхиин автотранспортна предприяти үглөөгүүр ашаа зөөдэг 3 автомашина эльгээхэ ёһотой аад, мүнөө, удын эдээн болотор эльгээбэгүй. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэгүй ямар зон гээшэб даа,— гэжэ тэжээлэй цехэй начальник Урмакшинов дураа гутана.

Комбайнернууд Юрий Эмигенов, Ким Буянтуев, Федор Варфоломеев, Иннокентий Пластинин гэгшэд түсэбөө булта үлүүлэн дүүргэнэ.

Хура бороон тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэ ехэ һаад ушаруулба. Зүгөөр Эрхирэгэй совхозойхид район соогоо эгээн түрүүлэн сенаж, силос ехээр даража эхилээ.

Мүнөө дээрээ Эрхирэгэй совхоз 10 мянга гаран центнер шэмэтэ тэжээл нөөсөлөөд байна. Үбһэ тармаха, һүрилхэ худэлмэриеэ сэлмэг удэрнүүдэй болоходо эршэтэйгээр ябуулна.

Гэхэтэй хамта, Эрхирэгэй совхозойхид сенаж, силос гэхэ мэтэ тэжээл ехээр бэлэдхэдэг, теэд жэл бүри үбһэ багаар нөөсэлдэг муутай. Үхэр мал, илангаяа үнеэд үбһэ эдингүй, бусад буйлуулагдаһан, шанаржуулагдаһан шэмэтэ тэжээлээр бүхэли үбэлдөө хооллуулагдана.

Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ мүнөө час бүхэн үнэтэй гээд мэдээжэ. Гол шухалань гэхэдэ, һура бороотой удэрнүүдтэ огторгой өөдэ хараад лэ «үбһэ сабшаха, һүрилхэшье аргагүй» гээд һууха гээшэ тон буруу ябадал болоно. Шиинг нойтотой үбһэ һалхитуулан хатааха, сенаж дараха, силос нөөсэлхэ — эдэ бүгэдэ тон ехэ, хойшолуулашагүй хэрэг мүн.

С. ОЧИРОВ.

ХОНИШОД ҮБҺЭ ХУРЯАЛСАНА

Хони үсхэбэрилхэ гол һалбариингаа ашаг үрые улам дээшэлүүлхээр шиидэһэн Хяагтын районой «Родина» колхозой хонишодой бригадануудай коллективүүд урданайнгаа һайн һайхан ёһо заншалые һэргээбэ. Тодорхойлбол, байгша ондо эндэхи хонишод һүрэгтөө хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл өөһэдөө бэлэдхэжэ абаха зорилго хараалаа гээшэ. Үбһэ хуряалгын эхээр хонишодой бриганануд хамтаржа, морин косилкатай гар хажуушадай звено байгуулаа. Энэ коллективыень үнинэй колхозник, урдандаа хэдэн удаа зуутан-хонишодой зэргэдэ гараһан дүршэлтэй хонишон Алексей Иннокентьевич Бондарев хүтэлбэрилнэ. Хонишодой звено мүнөө Үбэр-Хэрээтын отделениде Амбооной сабшалангай ургаса хуряана.

Даажа абаһан һүрэгөө өөһэдынгөө хүсөөр бэлэдхэнэн үбһөөр хангаха гэһэн урданайнь заншал һэргээгдэжэ, мүнөө үбһэ хуряалгада хабаадалсаһан хонишод сабшагдаһанногооной шанарые доошолуулангүй хуряажа һүрилхөөр ехэхэн оролдолго гаргана.

А. МОЛОНОВ.

Наратай сэлмэг һүүлэй удэрнүүдтэ Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой үбһэ тэжээл бэлэдхэгшэд улам эршэмтэйгээр ажаллана. Һайн шанартай үбһэехээр һүрилжэ абаха зорилготой онь.ноорууллагдамал хэдэн звено эндэ эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнэй нэгэниинь мүнөө Доодо Мүртэйн сабшаланда ажаллана. Табадахи удэрөо эндэхи ургаса хуряажа байһан В. Элжиновэй хүтэлбэрилдэг звено мүнөө хэдэн һүри сомонхой.

ЗҮРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): И. А. Булахметов, В. Б. Дашеев, Б. Ц. Доржиев, А. Б. Зеленовский, Б. Н. Чултумов, З. Элжинов.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ТЭМСЭЛЭЭ УЛАМ ШАНГАДХАХА

Зунай һүүлшын август һара гараба. Тиин республикымнай колхоз, совхозуудай малшад, һаалишад, гахайшад, шубуушад, хонишод бэлшээриин ногооной хүсэд эдэшэжэ байһан мүнөө сагта адууһа малайнгаа, гахай, шубуудайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлжэ, бага гаргашатайгаар продукци ехээр үйлэдбэрилжэ абахын тула горитойхон тэмсэл ябуулна.

Буряадай Статистикын республиканска управлениин суглуулжа согсолһон тоо, мэдээнүудые эзэргэсүүлэн харахада, 1988 оной августын 1-нэй байдалаар Буряад ороной районууд гүрэндэ бүхыдөө 35452 тонно шэгнүүртэй үхэр, гахай, хони, шубуудые тушаажа, 108 680 тонно һү, 135 257 үндэгэ, сэбэр утаһанай гарасын хэмжээгээр 10908 центнер нооһо бэлэдхэлэй пунктда эльгээһэн байна. Байгша оной гурбадахи кварталда гүрэндэ мяха худалдахаар хараалагдаһан түсэбөө дүүргэхэ талаар Башүүрэй, Хойто-Байгалай районуудай ажахынууд горитойхон дабшалта хээ. Тусхайлбал, тус районууд үнгэрһэн хахад һарын туршада мяханай комбинадта бүхыдөө 10—10 тонно шэгнүүртэй мал, гахай, хони, шубуу тушаагаа. Тиин гэһээ Түнхэнэй районһоо энэ угаса үүсэлэгдэхэ нэгэшье мал тушаагдаагүй байха юм.

Нажарай дунда июль һарын хоёрдохи хахадта Загарайн районһоо мал ехээр тушаагдаа гэхэ гү, али бүхыдөө 724 тонно шэгнүүртэй үхэр, гахай, хонин худалдагдаа. Тиихэдэ Кабанскын район 420 тонно, Бэшүүрэй район 316 тонно, Тарбагатайн район 229 тонно шэгнүүртэй гахай, үхэрнүүдые мяханай комбинадта эльгээгээ. Зунай һарануудта гол түлэб мал, гахай шахажа таргалуулха нэгэдэлнүүдтэй, мүн шубуудые удхэдэг фабрикатай районуудһаа үхэр, гахай, шубуун бэлэдхэлэй пунктнуудта абтана. Харин бусад районууд нажарай сагта үүсэлэгдэхэ малаа тэжээлээр хооллуулжа таргалуулха худэлмэри эмхидхэнэгүй. Энээнһээ уламжалан зунай бэлшээриин үедэ мяханай комбинадуудта үүсэлэгдэхэ мал үсөөнөөр абтана. Харин энэ хаһын эсэстэ гэхэ гү, али бүхы һүрэг малай бэлшээриинээ бусахада, мяханай промышленностиин предприятинуудта мал олоор тушаагдажа, нилээд тухашаруу байдал ушаруулна. Ойрын сагта энэ дутагдал дары усадкагдаха хэрэгтэй.

Республикымнай ажахынууд гүрэндэ һү үйлэдбэрилжэ тушааха III кварталайнгаа түсэбые урагшатайгаар бэелүүлжэ байна. Олон районууд даабаряа уридшалха аргатай байһанаа элирхэйлээ. Сагаан эдээ элбэгээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ хэрэгтэ республикымнай һаалишадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөн нилээд түшэг түлгуури боложо үгөө гээд тэмдэглэлтэй. Ушарынь хадаа, урда жэлнүүдтэ гээгдэлдэ ороод ябадаг олон фермэнүүдэй коллективүүд мүнөө һү ехээр абажа бэлэдхэдэг болоо.

Мүнөө ажахынуудай хайшалжа суглуулһан нооһо шанартайгаар, хура бороодо оруулжа норгонгүйөөр тушааха гээшэ илангаяа онсо шухала болонхой. Колхоз, совхозуд, бэлэдхэлэй бусад эмхинүүд «сагаан алтаяа» саг дары зөөжэ тушааха худэлмэрээ гуримтайгаар эмхидхэжэ, унжагайруулангүй ябуулха талаар бүхы арга боломжонуудаа хүсэдөөр элүүлхэ ёһотой.

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДАЙ БАЙГША ОНОЙ II КВАРТАЛДА МЯХА, ҺҮ, ҮНДЭГЭ ТУШААХА ГҮРЭНЭЙ ЗАХИЛЫЕ ДҮҮРГЭЛГЭ ТУХАЙ

1988 оной августын 1-нэй мэдээн
(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Районууд	мяхан	һүн	үндэгэн	нооһон
Баргажанай	52	77	—	4
Баунтын	43	101	—	—
Бэшүүрэй	95	88	—	7
Зэдын	59	83	96	19
Яруунын	50	87	—	—
Загарайн	99	93	3,2 дахин	—
Захааминай	59	83	—	66
Ивалгын	88	92	93	30
Кабанскын	95	96	96	—
Хэжэнгын	59	93	—	62
Хурамхаанай	51	75	—	6
Хяагтын	64	66	—	75
Мухар-Шэбэрэй	83	88	—	42
Ахын	23	65	—	3
Прибайкалиин	85	102	—	—
Хойто-Байгалай	84	92	—	—
Сэлэнгын	60	80	—	39
Тарбагатайн	91	109	—	3
Түнхэнэй	99	95	—	3
Хорихин	57	88	107	60
Республика бүхыдөө	77	88	95	42

ТАСС
ҺӨНӨ ҺОНИН

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

Верховно Соведэй Президиумэй эзэлжээтэ заседани 4-дэ болобо. 1988 оной РСФСР-эй түсэбые ба зүбшэн хэлсэхэ үедэ РСФСР-эй арбан нэгэдэхи созывно Соведэй зургаадахи сесси дээрэ РСФСР-эй Соведэй саг үргэлжын комиссинуудай ба депутадуулһан заабаринуудай, дурадхалнуудай, ажаглалгаа үргэлтын ябаса тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тиимэ бухы талаарнь шэнэдхэхэ хараа шугамай ноолуур республикын социально-экономическа хүгжэлтэй, һайн зарим хубилалтануд болоно гэжэ тэмдэглэгдэбшье үндэһэн хубилалта үшөөл болоогүй.

Энэ зэлан шууд бэелүүлхэ, ажахы эрхилэлгын шэнэ механууды бодото дээрэнь нэбтэрүүлхэ хараа шугамые хэрэгтэй гээд баталан абаһан тогтоол соогоо Верховно Соведэй Президиум РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэтэ даалгаба.

Хуули сахилые хангаха талаар Брянска областиин, Бурятадуудай Соведүүдэй худэлмэри тухай асуудал дээрэ Байкал хараже үзэбэ. Областиин Соведүүд ажахын ноолуур зургаануудтай хамта ажахы эрхилэлгын онол ба шэнэдхэн хубилгаха, хүтэлбэридэ демократическэ, ажалай талаар социалис хуули бэхижүүлхэ; хүн бүрэтэй ажалаар хангаха талаар худэлмэри хэмжээ тэмдэглэгдэбэ.

Хамта областиин арадай депутадуудай Соведүүдэй шэнэ хубилган шэнэдхэлгын эрилтэнүүдтэ үшөөл хараа гуримтайгаар ябуулганагүй, гүнзэгы шэнжэлгүй гэжэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиуми соо онсолон заагдана. Тэмдэглэгдэнэн дутуу ябые усадхаха хэмжээнүүдые абаха шухала гээд областиин арадай депутадуудай Соведүүдтэ, тэдэнэй комитедүүдтэ дурадхагдаа.

Президиумэй заседани дээрэ республикын гүрэнэй ажабусадшье зарим асуудалнууд хаража үзэгдэбэ.

(ТАСС).

УРГАСА ХУРЯАЛГА, ГЭЭЛТЭ ХОРОЛТОДО ОРУУЛХАГҮЙ ЯБАДАЛ БОЛОН ШАНАРЖУУЛАН БОЛБОСОРУУЛГЫЕ, ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫЕ, МАЛ АЖАЛ ҮБЭЛДЭ БЭЛДЭЛГЫЕ ГАЗЕТЭНҮҮДТЭ, ЖУРНАЛНУУДТА, ТЕЛЕВИДЕНЕЭР БА РАДИОГООР ҺАЙНААР ХАРУУЛХЫН ТҮЛӨӨ БҮХЭСОЮЗНА КОНКУРС ТУХАЙ

Ургаса хуряалгын, худөө ажахын продукци гээлтэ хоролтодо оруулангүй болбосоруулгын, тэжээл бэлэдхэлгын, мал ажал үбэлдэ бэлдэлгын, асуудалнуудые харуулха хэрэгтэ хэблэлэй, телевидениин ба радиогой худэлмэриилэгшэдые бүри эдэбхитэйгээр хабаадуулха, худөө ажахын түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ гээшэ конкурсын гол зорилго болоно.

Түбэй, республиканска, хизаарай, областной (тэрэ тоодо залуушуулай), окружной, нэгэдэмэл, городской, районно газетэнүүдэй, журналнуудай, телевидени ба радио дамжуулгын талаар комитедүүдэй журналистнуудай коллективүүд конкурсдо хабаадаха.

Хэблэлэй түбэй, республиканска, хизаарай ба областной органуудай, телевидениин, радиогой талаар конкурсын дүнгүүдые согсолхын тула бүхэсоюзна жюри, хэблэлэй окружной, нэгэдэмэл, городской, районно органуудай ба радиогой талаар дүнгүүдые согсолхын тула республиканска, хизаарай ба областной жюри байгуулагдаха.

Конкурсын дүнгүүдые согсолходо, хараада абтаха гэбэл:

— КПСС-эй XXVII съездын, XIX партийна конференциин ба КПСС-эй ЦК-гай июлиин (1988 он) шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ, СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ, продукциин шанар һайжаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар худөө ажахын ажалшадай худэлмэриие харуулалга;

— ажал ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэдэг, хүтэлбэрилдэг, тэжээл бэлэдхэлгые, ургаса хуряалгые хангадаг, худөө ажахын продукци зөөхэ ба болбосоруулха үедэ гээлтэ хоролто бага болгодог, үйлэдбэриин технологи сахидаг, эсэсэй үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаха арга олгоһон техникэ ба үтэгжүүлгэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгые хангадаг ажахы эрхилэлгын экономическа онол арганууды хэрэглэдэг худөө ажахын предприятинуудай коллективүүдэй, үүсхэл гаргаһан ажахынуудай худэлмэрилэгшэдэй түрүү дүй дүршэл тараалга;

— худөө ажахыда, агропромышленна комплексын предприятинуудта, транспорт дээрэ материальна ба ажалай нөөсэнүүдые бүри ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэдэ ажалшадые элсүүлхэ талаар партийна, совет, профсоюзай, комсомолой организацинуудай эмхидхэлэй ба үзэл сурталай-политическэ худэлмэриие шэнжэлэлгэ;

— журналистын мэргэжэл шадабариин хэмжээн, материалнуудые шууд түргөөр толилолго;

— хэблэгдэһэн материалнуудай үрэ нүлөөтэй байлгань.

Хэблэлэй областной, хизаарай, республиканска ба түбэй органуудай, телевидени болон радиогой журналистнуудай коллективүүдые шагнахын тулада тус тустаа 500 түхэригэй арбан шан тогтоогдоно, тэрэ тоодо:

— түбэй газетэнүүдэй, журналнуудай, телевидени болон радио дамжуулгын талаар редакцинуудта хоёр шан,

— союзна республикануудай газетэнүүдэй, журналнуудай, телевидени болон радио дамжуулгын талаар комитедэй редакцинуудта гурбан шан,

— автономито республикануудай, хизаарнуудай болон областьнуудай газетэнүүдэй, журналнуудай, телевидени болон радио дамжуулгын талаар комитедүүдэй редакцинуудта табан шан. Илагшад СССР-эй Журналистнуудай холбооной Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаха.

88 оной ургаса хуряалгые харуулха талаар шалгаһан арбан газетэ, журналнуудай, телевидени болон радио дамжуулгын талаар комитедүүдэй журналистнуудай коллективүүдые «Совет хэблэл» гэһэн павильондо харуулхые ба ВДНХ-гай медальнуудаар шагнахые бүхэсоюзна жюри СССР-эй ВДНХ-тай зүбшэн хэлсэһэнэй үндэһөөр дурадхана.

Окружной, нэгэдэмэл, городской ба районно газетэнүүдэй дунда конкурсдо илагшадые, мүн тэрэшэлэн тэдэниие урмашуулха хэмжээе зохихо журинүүдэй зууршалгаар республиканска, хизаарай, областной журналистнуудай эмхинүүдэй правленинүүд болон бюронууд тодорхойлхо.

1988 оной июль—октябрь һарануудта хэблэлдэ толилогдоһон гү, али телевидени болон радиогоор дамжуулагдаһан, партийна комитедүүдтэй зүбшэн хэлсэхэ, журналистнуудай зохихо эмхинүүдэй правленинүүд болон президиумүүдэй дурадхаһан гол материалнууд конкурсдо дурадхагдаха.

119021. Москва, Зубовский бульвар, 4 гэһэн адресаар, «На конкурс на лучшее освещение уборки урожая-88» гэһэн тэмдэгтэйгээр материалнуудые бүхэсоюзна жюридэ эльгээхэ. Материалнуудые абаха һүүлшын болзор — 1988 оной ноябриин 5.

Ороһон материалнуудые бүхэсоюзна жюри хаража үзэхэ. СССР-эй Журналистнуудай холбооной правлениин секретариат эсэсэй шиидхэбэри гаргаха.

Конкурсын дүнгүүд 1988 оной ноябрьда согсологдохо.

ДУРИМ

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫН ЗАМААР

ШҮҮМЖЭЛХЫ ХӨӨРЭЛДӨӨН БОЛОО

Онохойн модоной комбинадта партийна нээмэл суглаан һаяхан үнгэргэгдэжэ, байгша оной түрүүшын хахад жэлэй түсэбэй дүүргэлтын ябасые зүбшэн хэлсээд, саашадаа бэелүүлхэ зорилгонуудаа коммунистнууд тодорхойлбо. Энэ суглаан урданайхиһаа онсо ондоогоор үнгэржэ, коммунистнуудай болон худэлмэришэдэй сэдьхэлэй хүбшэргэйе гүйсэд дайраһан хэмжээ ябуулганууд нэгэн болоо гэжэ эндэ онсолхо шухала. Ушарһан дутуу дунданууда усадхажа, үйлэдбэреэ саашадань ашаг үрэтэйгөөр эрхилжэ, хүн бүхэнэй эдэбхи үүсхэлые бүри үргэнөөр бадаруулха асуудалнууд үгээ ойлголсолгын оршон байдалда зүбшэн хэлсэгдээ. Юуб гэхэдэ, нэгэдхэеэр, үйлэдбэриин болон партийна худэлмэриин асуудалнууд амяарлагдаһан, хөөрдөхөр, суглаанда бэлдэлгын үедэ партиин үнинэй 16 гэшүүнһээ бүридэһэн тусхай комиссии эдэбхитэйгээр худэлмэрилһэн байха юм. Энэ комиссиин гэшүүд комбинадай цехүүдэй партийна эхин организацинуудта худэлхэдөө, гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтэдэ худэлмэришэдэй дунда үзэл сурталай, эмхидхэлэй-партийна худэлмэриин хэр эмхидхэгдэные, партийна суглаануудые үнгэргэлгын болзор, тэрээн дээрэ абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые, гэшүүнэй түлбэриин ябасые, үйлэдбэридэ коммунистнуудай ямараар худэлмэрилжэ байһые алишье талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэн шалгаһан байха юм. Комиссиин гэшүүд шалгалтын үндэһөөр тодо мэдээсэлнүүдые цехэй партийна организацинуудай секретарьнуудта, парткомой секретарь П. Ф. Парыгинда барюулаа. Тэндэнь ажалша коллективүүдтэ ушарһан дутуу дунданууд заагдаһан, тэдэниие усадхажа, үйлэдбэриие бүри ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан байна.

«1988 оной түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхэ, байгша оной түрүүшын хахад жэлэй даабаринуудай дүүргэлтын дүнгүүд болон коммунистнуудай саашанхи зорилгонууд тухай» асуудалаар комбинадай директор С. П. Кушнарев элидхэл хэбэ. Ороной социально-экономическа хүгжэлтые саашадань һайжаруулха талаар парти болон правительствын тогтоолнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула комбинадай коллектив үнгэрһэн үедэ зарим тэды худэлмэри ябуулжа шадаа гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Энэ хугасаада комбинадай худэлмэришэн бүхэн даажа байһан ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг болоо. Үйлэдбэриие ажахын тоосоогоор эрхилхэ талаар эмхидхэлэй горитой худэлмэри ябуулгадажа, предприяти үнгэрһэн үедэ ямала һайн үрэ дүнгүүдые туйлаа.

Байгша оной эхинһээ предприяти өөһэдыгөө өөһэдынгөө мүнгөөр хангаха гуримаар үйлэдбэреэ эрхилнэ. Бригада, звено бүхэн ажалаа подрядай гуримаар эмхидхэнэ. Комбинадай олохон ажалша коллективүүд Бүхэсоюзна XIX партконференциин хүндэлэлдэ абаһан дээшэлүүлэгдэһэн социалис үялгануудаа. амжалтатайгаар, болзорһоонь урид бэелүүлээ. Энээнэй ашаар комбинат байгша оной 6 һарада продукци гаргаха түсэбөө 105 процентдэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабаряа 109 процентдэ хүргэбэ. Энэ оной 6 һарын түсэбэй дүүргэлтые наринаар шэнжэлжэ хараха, һүүлэй арба гаран жэлэй туршада иимэ һайн дүн туйлагдаагүй байха юм.

Гэхэтэй хамта хубилган шэнэдхэлгэ зарим ажалша коллективүүдтэ үшөө хүроөгүй байһаар. Энээнһээ уламжалан, үйлэдбэриие эрхилхэ хэрэг хуушан хэбээрээ эмхидхэгдэнэ, материалнуудые гамтайгаар, бодомжо ехэтэйгээр, али нэгэ үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ табигдаһан мүнгэ зөөри гамгүйгөөр, хэмһээ хэтэрмээр гаргашалха ушар үшөөл дайралдаһаар. Зүгөөр комбинат баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци эльгээхэ түсэбөө 1,89 процент дутуу дүүргээ гэхэ гү, али 270 мянган түхэригэй продукци дутуу үгөө. Эдэ бүгэдэ үйлэдбэриин таһагай ажалаа муугаар эмхидхэһэнһээл болоһон байха юм.

Материалнуудые хэмһээ ехээр гаргашалха ушар доодо 2-дохи складта, техническэ дабирхай хэмжээнһээ ехээр хэрэглэхэ ябадал ДСП бүтээдэг цехтэ саг үргэлжэ үзэгдэнэ. Ажаһуудалай үргэн хэрэглэмжын эд бараа бүтээхэ түсэб бэелүүлэгдэбэгүй. Үйлэдбэриһөө үлэһэн материалнуудые зүбөөр, бодомжотойгоор хэрэглэхэ худэлмэри һанаһанда хүрэмөөр эмхидхэгдэнэгүй. Продукциин шанарые дээшэлүүлхэ хэрэг мүн лэ хангалтагүйгөөр ябуулагдана гэжэ элидхэлшэ онсо тэмдэглэбэ.

Ажалша коллективүүдтэ хүмүүжүүлгын худэлмэри сагай эрилгэдэ үшөөл хүрэнэгүй. Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, коллективүүдтэ ямаршье шалтаггүйгөөр ажалдаа гарахагүй ушар олон болоо. Бии байгаа оньһон түхеэрэлгэнүүд үшөөл бүтээсэ багатайгаар хэрэглэгдэнэ. Ашаанда үгтэһэн вагонуудые хараалһан сагһаа удаанаар бариха ушар дэлмэришэд болон мэргэжэлтэдэй экономическа һуралсал хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнэ гэжэ онсо заагдаба.

КПСС-эй XIX конференциин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула комбинадай ажалша коллективүүдэй бүхы эрмэлзэл зориго, шадабари үүсхэлээ гаргаха байһые эмхидхэлшэ онсо заагаад, байгша оной түсэбые амжалтатайгаар, болзорһоонь урид бэелүүлгэдэ бүхы арга нөөсэнүүдээ зорюулха ёһотой байһые элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Удаань комбинадай парткомой секретарь П. Ф. Парыгин үгэ аваажа, партийна организациин саашадаа бэелүүлхэ зорилгонуудта, ушарһан дутуу дундануудые усадхаха хэмжээ ябуулганууда ехэнхидээ тогтобо. Хубилган шэнэдхэлгые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар партиина организаци үнгэрһэн үедэ зарим тэды ажал ябуулһан байна. Цехэй партийна организацинуудай бэелүүлхэ үүргэнүүдые, коммунист бүхэнэй эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал табигдаһан байна. Коммунистнууд парткомой болон партийна бюрогой ажал ябуулгые бодото дээрэнь сэгнэлгэдэ, үйлэдбэриие һайжаруулха асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадахадаа, өөрынгөө һанамжануудые сэхэ хэлэдэг болонхой. Комбинадай һүүлэй үеын байдал худэлхэ материалаар дуталдадаг дээрэһээл гол түлэб дулдыдана. Урданайнгаа солые һэргээхэ гэбэл, комбинадые модоор гүйсэд хангаха асуудал «Забайкаллес» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлдэ мэдээсэхыень, энэ талаар зохихо хэмжээ абахыень хүтэлбэрилэгшэдэйнгөө урда нэгэтэ бэшэ коммунистнууд табиһан байха. Зүгөөр энэ асуудал мүнөөшье болотор хүсэд шиидхэгдээгүй байха юм. Жэшээнь, коммунист В. Е. Гарбуз иигэжэ мэдүүлбэ:

— КПСС-эй XIX конференциин шиидхэбэринүүд соо ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлхэ тухай тодоор хэлэгдэнэ. Зүгөөр манай коллективтэ иимэ арга боломжо бии гээшэ гү? Хэрбээ комбинадые хэрэгтэй модоор гүйсэд хангабал, маанад, худэлмэрилэгшэдэй, зүгһөө түсэбэй дүүргэлтэдэ ямаршье хэлсээн байхагүй гэжэ сэхэ мэдүүлхэ хүсэлтэйб.

Суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн коммунистнууд өөһэдынгөө һанал, бодолые нюуса далдагүйгөөр хэлэһэн, үйлэдбэриие ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ асуудалнуудта гол түлэб тогтоһон байна. Транспортна цехэй түлөөлэгшэ үгэ хэлэхэдээ, харгы замай хангалтагүй байһые тэмдэглээд, энэ талаар комбинадай хүтэлбэрилэгшэд зохихо хэмжээ дары абаха ёһотой гэжэ заагаа. Юуб гэхэдэ, ажахын тоосоогоор худэлжэ байһан үедэ жолоошон бүхэн даажа абаһан автомашинаяа удаан саг соо, заһабари багатайгаар хэрэглэхэдэ, алишье талаар аша түһатай гэжэ мэдэдэг болонхой. Урданайхи мэтэр «умбажа» ябаха саг үнгэрөө. Тиимэһээ паркда байһан автомашина бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ шухала гэжэ транспортна участогай начальник нүхэр Потемкин хэлэбэ.

Комбинадай коммунистнууд хамтаараа баталан абаһан тогтоолнуудаа бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадаха байһанаа нэгэн һаналтайгаар мэдүүлбэ.

Боложо үнгэрһэн энэ суглаанда «Забайкаллес» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо Ю. Д. Мокеев, КПСС-эй Загарайн райкомой секретарь П. М. Блинов гэгшэд хабаадаа.

А. ТРОФИМОВА.

Табан жэлэй габшагай бар

ИИМЭ ХҮСЭН НҮҮРһЭШЭДТЭ БИИ

Түгнын шулуун нүүрһэнэй баригдажа байгаа уурхайн дирекциие толгойлогшо Б. С. Осодлец энэ удэр албан хэрэгээр ошоһон байжа, горно-капитальна участогай начальник В. Л. Невмержицкитэй хөөрэлдэнэбди.

— Василий Лукич, баригдажа байгаа уурхайн, мүн танай дирекциин хоорондохи илгаань ямар бэ?

— Бидэнэр уурхайн баялиг ашаглаха нүүрһэшэд гээшэбди. Ашаглалгын эхилхэдэ, баригдажа байгаа уурхайн дирекци капитальна барилгын таһаг болгогдоод, дирекциимнай бүридэлдэ оруулагдаха юм. Мүнөө дээрээ эдэмнай проектно-сметнэ документациин хэр сахигдажа, барилгын хэр ябуулагдаһые, мүн шанарыень хинан шалгана. Юрэнхыдөөл, нүхэр Иванов түрүүтэй дирекциймнай хоер талын— нүүрһэшэдэй болон барилгашадай холбоо байгуулна гээшэ, — гэжэ В. Л. Невмержицкий тайлбарилан ойлгуулна.

Нүүрһэ малтан абахын урда тээхи хүдэлмэринүүд эршэтэйгээр ябуулагдажа байнхай. Жэлэй түгэсэтэр 800 мянган кубометр горно породо малтагдаха хараатай. Харгынуудые барилга — түрүүшын эллжээнэй зорилго мүн. 40 метр үргэнтэй, бетоноор бүхэлэгдэһэн харгы «Түгнуйуглестрой» трестдэ даалгагдаха, харин бэшэ харгынуудыень нүүрһэшэд өөһэдын хүсөөр барихаар шиидэнхэй. «Востсибуголь» нэгэдэл хүсэ ехэтэй, баян эмхи. Эндэ нэгэл таагүй баримта бии— Түгнын уурхайн материально-техническэ баазань аяар Черемховодо, дэн холо юм. Оньһон түхеэрэлгэнүүдые, эд зөөри асархада, нилээн гаргашатай.

Малтан абтаһан шороён абаашагдажа хаягдаха участогууд гүйсэд тодорхойлогдохо, нүүрһэнэй склад баригдаха, хурьһэн дорохи уһанай нюруу доошолуулагдаха юм. Иигээд тоолоо һаа, бэлэдхэлэй ажал аргагүй ехэ. Теэд нүүрһэшэд дээрээ ортонги хэбэргүй, бүхы юумэн хараалагдаһан яаараа ябуулагдана гээ бэлэй.- «Сибирь» колхозой, «Одон» совхозой үрэжэлтэ талмай—150 гектарыень эзэмдэн абаһан тула орондонь ондоо газар элдүүрилжэ үгэхэ уялга абанхай. Ой модо орбонгоорнь онгилон унагаажа, модыень барилгада эльгээхэ, тиин газарыень хахалжа үгэхэ ёһотой. Энэ шиидхэбэрээ удааруулжа байнгүй, ДТ-75 түхэлэй хоер трактор худалдан абаад, механизаторнуудтаа даалгажа үгөө.

200-гаад хүн — бульдозеристнүүд, жолоошод түрүүшын 1,5 миллион тонно нүүрһэ малтан абаха худэлмэридэ хабаадуулагдаха ёһотой. 160 гаран хүн мүнөө ажалда абтанхай. Украинаһаа, Приморихоо, Черемховоһоо, Кузбасснаа, Гусиноозерскһоо мэргэжэлтэд, олоор ерээ. Нүүрһэнэй нөөсэ ехэ, гансашье оөһэдынь бэшэ, үхибүүдэйнь, аша гушанарайнь хүдэлхэдэ, бардам хүрэхэл. Тобшолбол, уридшалан тоолон тодорхойлһоной ёһоор, 90 жэлэй туршада уурхайн нөөсэ ашаглагдаха жэшээтэй. 50 дүрбэлжэн модоной зайда горно бүхы хүдэлмэринүүд ябуулагдаха. Түгнэдэ ерэһэн нүүрһэшэдэй олониинь дүй дүршэл, шадабари ехэтэй. Гэбэшье экскаваторнуудай, үрэмдэлгын станогуудай, машинистнүүд, БелАЗ түхэлэй автомобильнуудай жолоошод курсануудта һурахаар эльгээгдэнэ.

...Үлэ мэдэг һэбшээ һалхин хуурай халуунаар эльбээд абана. Шулуун нүүрһэ далдалан нюуһан нэмжээ тала харгын хоер талаар зэрэлгээтэнэ. Ехэнхи талмайдань олон жэлэй ургамал таригданхай, удэн үндэр ургасатай. «Тээ тэрэ жэрылдэһэн телеграфна бахананнуудай саана Шэтын областиин газар дайда... Хүршэнэрнай түрүүшээр дурагүйдэжэ, өөһэдынгоо талмайн нүүрһэ өөһэдөө малтан абахабди гэһэншье һаа, мүнөө зүбшөөгоол даа. Үргэлжэдөө бүхэли хэбтэшын түлөө ашаглалгын хоер дирекци байгуулна гэжэ яахамнайб даа... Гүрэн түрэмнай нэгэл ха юм»,—гэнэ Василий Лукич.

Зүүн гарһаа харахада, захиргаанай-ажаһуудалай корпусай хананууд хабсаргагдажа түгэсхэгдэнхэй, доторойнь худэлмэри ябуулагдана. Энээнһээ саашаа экскаваторнуудые хабсаргаха талмай баригдана. Талмайн дэргэдэ яб ягаахан үнгэтэй 2 экскаватор бүрин бүтэн түхэлдөө хүргэгдэжэ байнхай.

— Талмайшьегүй хабсаргажа байна ха юмта,— гэнэбди.

— Тиимэ. Түмэр замай ашаглалгада тушаагдахада, адар томонуудная асарагдаха юм. Тэдэниие хатуу бетон шала дээрэ хабсаргаагүйдэ аргагүй, газарай хурьһэн зөөлэдэхэ, — гэжэ хүнгэн автомобилиин жолоошон ойлгуулна.

Юрэ бусын түхэлтэй ДЭТ-250 трактор газарай хурьһэнэй дээдэхи, үрэжэлтэ хубие хуулан абана. Бульдозер, экскаватор хойноһоонь орохо. Уданагүй хажуугаарнай БелАЗ-540 түхэлэй хүсэтэ машинанууд уухилалдаһаар үнгэржэ эхилбэ. Һард гэжэ дайраал һаа, бишыхан автомобилиие нэзалжархихэ ха. Эдэ удэрнүүдтэ уһатай бороолиг байгаашье һаань, хурсахан наранай нэгэл шараадхихада, харгын тооһон уууса хиидэжэ эхилнэ. Уһа сасажа, тооһо дарадаг машина харгыһаа огто хадуурнагүй. Нүүрһэ ашаглажа эхилхэдэ, хурьһэн дорохи уһанай нюруу доошолуулха гээшэ тон шухаг гээ һэмдиг. Хамта дээрээ 11 нүхэн үрэмдэгдэнхэй, ааяр 60 метрэй гүнзэгытэй. Дорооһоо бүлэгдэн гараһан уһан томо сорргын «амаар» харьялжа, ханаабаар урдан саашална. «Восток-сибэлектромонтаж» трестынхид тухагүй ажаллана. Баригдажа байһан подстанциһаа наада зайн галай утаһа татана бшуу.

Недондо эндэ ерэхэдэ, гол

ШАЛГАЛТАЯА ШАНГАДХАХА

Партиин гэшүүнэй арюун сэбэр, үнэн сэхэ шэнжэ шанарые батадхаха тухай асуудалаар Бэшүүрэй районой ажалша коллективүүдтэ партийна суглаанууд боложо дүүрэбэ. Мүн лэ энэ асуудалаар суглаан дотоодын хэрэгүүдэй таһагта һаяхан болобо. Тэндэ Бэшүүрэй РОВД-гэй начальнигай политическэ талаар орлогшо С. Б. Гончиков элидхэл хэһэн байна.

РОВД-гэй партийна эхин организаци районой парторганизациин жижрэй коллективүүдэй тоодо ородог. Гэбэшье гэмтэ ябадалнуудай ушар шалтагаанай удаанаар элирүүлэгдэдэг, зарим милиционернүүдэй албандаа харюусалгагүйгөөр хандаһанһаа боложо, хуули сахилгын зургаанай нэрэ хүндэ доошолоо гэжэ элидхэл соо сэхэ руунь хэлэгдээ. Тохёолдоһон байдалые усадхахын тула нютагай партийна, совет болон ажахын органуудтай, ниитын эмхинүүдтэй нягта холбоотойгоор хүдэлмэрилхэ, илангаяа һэргылэмжын хүдэлмэрэй шангадхаха шухала гэжэ заагдаһан байна. РОВД-гэй хүтэлбэрилэгшэд таһагайнгаа хүдэлмэрилэгшэдтэ хубиин харюусалга тухай эрилтэ һулаар табина.

Элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадагшад суглаан дээрэ заагдаһан дутагдалнуудаа усадхахын тула, партиин гэшүүдэй арюун сэбэр, үнэн сэхэ шэнжэ шанар батадхахын тула нэн түрүүн журам шангадхаха, харюусалга дээшэлүүлхэ гэжэ шиидхэбэ. Суглаанай түгэсхэлдэ баталагдаһан тогтоолой хэр эзэргээр дүүргэгдэжэ байһан тухай партийна удаадахи суглаан дээрэ мэдээсэгдэхэ юм.

Л. ЛУГОВСКОЙ.

ҮНЭГЭРһЭН МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЫН ҮЕДЭ

Үнэгэрһэн малай үбэлжэлгын үедэ манай Анаагай совхозой мал ажахын худэлмэрилэгшэд ямала амжалтатай һайнаар хүдэлжэ гараа. Эдэнэр үбэлэй һараануудта абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлһэн байха юм. 1987-1988 онуудай туршада урдахи үбэлжэлгынхидэ орходоо һүн, мяхан элбэгээр абтаа. Тусхайлан хэлэбэл, энэ жэлэй июнь һарын нэгэнэй байдалаар тоһоной заводто 1824 центнер һайн шанартай һүн тушаагдаһан гэхэ гү, али хахад жэлэй даабариһаа гадуур 104 центнер ехэ һүн худалдагдаһан байна.

Ажахын һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ дүй дүршэлтэй малшад Н. В. Потапова, Л. П. Снеткова, Г. К. Назимова, Х. Балсамбуева гэгшэд ябана. Эдэнэр табан һарын хугасаа соо үнөэн бүриһөө тус тустаа 1289, 1121, 1104, 1063 килограмм һүү һаажа амжаһан байха юм. Энэнь нёдондо жэлэйхиһээ нилээд дээшэ болоно.

Һүү һаалиин фермэнүүдэй дундаһаа Буламай коллектив урдынхида орходоо, эрхим дүнгүүдэйгээр ажалаа эмхидхэн ябуулна. Жэлэй эхинһээ хойшо эндэхи һаалишад үнөэн бүриһөө 1057 килограмм һүү һаагаа. Мүнөө тэдэнэр туйлаһан амжалтануудаа улам арьбадхан, зунай бэлшээриин дүрбэн һарын хугасаа соо үнөэн бүриһөө һүү абалгые 900 килограммда хүргэхэ гэһэн хүсэлэнтэй ажаллана. Эдэ нүхэдэйнгөө абаһан эндэ уялгаяа хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ байнһандань батаар этигэн найданөбди.

Гүрэндэ мяхашье тушаалгаар хахад жэлэй даабаринууд мүн лэ үлүүлэн дүүргэгдээ. Мяханай комбинадта эльгээгдэһэн эбэртэ малай толгой бүриин шэгнүүр 382 килограммда хүргэгдэһэн байна.

Эдэ мэтын һайшаалтай жэшээнүүд Бүхэсоюзна XIX партийна конференциие ажалай эрхим бэлэгүүдтэйгээр үгтахын түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ манай совхозой һаалишад, малшад болон үхэршэдэй эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадалсаһаниие харуулан гэршэлжэ үгэнэ.

Зунай бэлшээриин үедэ мяха үйлэдбэрилгээс дээшэлүүлхын, табан жэлэй гурбадахи жэлдэ абтаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын, Бүхэсоюзна XIX партийна конференциин шиидхэбэринүүдые эрхимээр бэелүүлхын түлөө социалис мүрысөө абьяастайгаар дэлгэрүүлхэ гээшэ гол зорилгомнай болоно. Абаһан уялгаяа бэелүүлжэ, хэлэһэн үгэдөө хүрэхын тула манай совхозой мал ажахын худэлмэрилэгшэд хамаг хүсэ шадалаа элсүүлэн ажаллаха байнаа мэдүүлнэ.

В. ИЛЬИН,
Хориин районой
Анаагай совхозой
профкомой түрүүлэгшэ.

Бии байгаа арга боломжнуудаа тооложо үзэһэн, мүн бэлшээриингээ газарнуудые хараадаа абаһан манай мал адуулагшад зунай бэлшээриин үедэ эбэртэ малай толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэдэ 100 граммһаа доошо бэшээр нэмээхэбди гэһэн уялга абанхай. Хэлэһэн энэ үгэдөө хүрэхэ байһамнай элитэ. Ажахын эрхим малшад Петр Николаевич Бичурин, Михаил Михайлович Носков, Будажап Банзаргашеевич Биликтуев, Александр Цыңгуевич Цыбикжапов, аха дүү Анатолий болон Николай Климентьевүүд үндэр бүтээсэтэйгээр худэлжэ байнхай. Тэдэнэр бэлшээриин һайниие шэлэн, малаа эрьюулэн адуулжа, үдэр бүхэндэ тэдэнэйнгээ шэгнүүрыень нэмээхын түлөө ороолдон ажаллана.

Мүнөө жэлдэ манай ажахы дотор ажалай болон амаралтын хоёр лагерь эмхидхэгдэһэн байна. Тэндэмнай дүн хамтадаа 3000 гаран хурьгад, 130 толгой тугалнууд харууһалагдан адуулагдана. Хурьгадые адуулагшаднай тэдэнэйнгээ толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэдэ 100 граммаар, тугалшаднай — 1000 граммһаа доошо бэшээр нэмээхэ гэһэн зорилго үрдаа табяад худэлжэ байнхай.

Үйлэдбэриингөө хэрэгүүдые зүбөөр эмхидхэн, адууһа малаа һайнаар харууһалаад, эдээлүүлээд байхадаа, зунай бэлшээриин үедэ эбэртэ малай толгой бүхэнэй шэгнүүр 100—108 килограммаар, хонидой — 10—12 килограммаар нэмээхэ гэһэн зорилго бидэнэй урда табигдана. Тиин мяханай комбинадта эльгээгдэһэн эбэртэ малай толгой бүриин шэгнүүр 390—400, хонидой 38—40, хурьгадай 28 килограммда хүргэгдэхөөр хараалагдана.

Зунай бэлшээриин үедэ һү, мяха үйлэдбэрилгээс дээшэлүүлхын, табан жэлэй гурбадахи жэлдэ абтаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын, Бүхэсоюзна XIX партийна конференциин шиидхэбэринүүдые эрхимээр бэелүүлхын түлөө социалис мүрысөө абьяастайгаар дэлгэрүүлхэ гээшэ гол зорилгомнай болоно. Абаһан уялгаяа бэелүүлжэ, хэлэһэн үгэдөө хүрэхын тула манай совхозой мал ажахын худэлмэрилэгшэд хамаг хүсэ шадалаа элсүүлэн ажаллаха байнаа мэдүүлнэ.

В. ИЛЬИН,
Хориин районой
Анаагай совхозой
профкомой түрүүлэгшэ.

Зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглэхэ

ХЭЛЭһЭН ҮГЭМНАЙ БАТА

1989 ОНОЙ ТҮСЭБӨӨР

Оньһожоруулагдамал 135-дахи колоннын коллектив арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй даабари 2 жэл 6 һарын туршада дүүргэбэ. Колоннын үнинэй бэрхэ жолоошон Николай Горбуновой хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд үндэр бүри эгээл һайн үрэ дүн туйлахын тула тэмсэнэ. Николай Горбунов — 1-дэхи классай жолоошоной үнэмшэлгэтэй, дүршэл шадабариталай, бэрхэ мэргэжэлтэн. Даажа абаһан автомашинаяа шадамар бэрхээр ашаглажа, ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэжэ, даабаряа үлүүлдэг байна.

Николай Горбунов хүдэлмэри эмхидхэхэдээшье бэрхэ хүн байнаа хэрэг дээрэнь харуулжа шадана. Хүтэлбэрилдэг бригадынь 94 гэшүүн эгээл үндэр бүтээсэ туйлажа, бүхы ажалаа эрхим шанартайгаар хэнэ.

— Бидэ «Янчуй—Чуро—Янчукан» гэһэн участогта 17 километр түмэр харгын далан барижа, хараалэгдаһан болзортонь дүүргээ һэмди. Мүнөө Хойто-Муяын хадануудай дундуур түмэр харгын далан барижа эхилээбди. Энэ участогай барилга саг болзортонь дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэбди,— гэжэ бригадир Н. И. Горбунов хэлэнэ. Тус бригадын коллектив байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ 932 мянган түхэригэй барилга хэхэ даабаряа 991 мянганда хүргэжэ, үшөөл һайн үрэ дүн туйлаха арга шадалтай байнаа хэрэг дээрэнь харуулжа байна.

Н. И. Горбуновой бригадын гэшүүд ажахын тоосооной гуримаар хүдэлдэг тула трактор, машинануудаа, экскаваторнуудаа мүин байлгангүйгөөр ашаглана. Эдэнэр түрүүшын хахад жэлэй дүнгөөр «ЗапБАМстройМеханизация» трестын дамжуулгын Улаан вымполээр шагнагдажа урмашаба. Иимэ ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд оньһожоруулагдамал 135-дахи колоннын коллектив дотор олон гэшэ. Эдэнэй нэгэнэй Григорий Горбатенькиин нэрэ дурдангүй гарахын аргагүй. Григорий залуу. Гэбэшье БАМ-ай барилгада 13 жэл хабаадалсажа байнхай. «Магирус» түхэлэй автомашинаяа БАМ-ай барилгын эхилһэн үдэрһөө хойшо ашаглажа, 1 миллион 100 мянган километр зайда капитальна заһабарида оруулангүйгөөр ябуулаад байна. Байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ 43 мянган тонно — километр ашаа зөөхэ аад, үнэн дээрээ 227 мянган тонно-километр ашаа зөөгөө гэхэ гү, али даабаряа таба дахин үлүүлэн дүүргээ. Григорий Горбатенький ажал хэрэгээ, оньһон техникээ һайнаар мэдэнэ. Һаяшаг Григорий Горбатенькидэ «БАМ-ай Буряадай участогай эрхим жолоошон» гэһэн хүндэтэ нэрэ соло олгогдобо.

Бульдозерой машинист Валерий Пустохин габшагай ажалаараа бусадай дундаһаа шалгарһаар. «Камацу» түхэлэй бульдозероо гурбан халааная туршада ашаглажа, хамтын хэрэгтэ хубитаяа оруулна. Үнгэрһэн жэл 353 мянган кубометр газар түлхижэ, түмэр харгын далан бариха аад, 1 миллион 297 мянган кубометр хайр шорой бульдозероороо түлхижэ, даабаряа холо үлүүлһэн байна. Байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ 342 мянган кубометр газар түлхижэ, түмэр харгын далан бариха аад, 713 мянган кубометр газар түмэр харгын далан дээрэ гаргаһан байха юм. Пустохин эрхим түрүү ажалаараа шалгаржа ябаһаар. Эдэнэр сагайнгаа эрилтые һайн ойлгоно. Хамаг юумэндэ эрилтэ ехэтэйгээр хандана. Эдэнэр үйлэдбэридөө, ажал хэрэгтээ хубилган шэнэдхэлгые туйлана. Тиимэһээл Григорий Горбатенький хахад жэлэйнгээ даабари таба дахин үлүүлэн дүүргээ ха юм. Бульдозерист Валерий Пустохин хоёр дахин даабаряа үлүүлээ.

— Хүдэлмэришэднай шэнэ онол арга шадамар бэрхээр хэрэглэнэ, даабаряа холо үлүүлнэ. Минутыншье туршада миин һууһан хүнүүдые олохогүйт, харахагүйт. Эдэнэр бага гаргашатайгаар ехэ ажал хэхын тула тэмсэнэ. Олоной оролдоһоной ашаар, бидэ арбан хоёрдохи табан жэлэй гурбан жэлэй даабари бүри июниин 1-дэ дүүргээ һэмди. Мүнөө 1989 оной февралиин түсэбоор ажаллажа байнабди,— гэжэ оньһожоруулагдамал 135-дахи колоннын начальник Л. Г. Буйков хэлэнэ.

К. ЖАМЬЯНОВ.

УРЛАН НАРИЖУУЛАГШАДАЙ ХУБИТА

Локомотив-вагон заһабарилгын заводой шэнэ юумэ үүсхэгшэд байгша оной эхинһээ 266,8 мянган түхэригэй экономическа ашаг олзотой урлан нарижуулгын 251 дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байха юм. Урлан нарижуулагшадай зохёоһон олонхи дурадхалнууд ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, бар хүсөөр хэгдэдэг худэлмэриие оньһожоруулха хэрэгтэ ехэ үүргэ нүлөө үзүүлээ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ урлан нарижуулгын худэлмэридэ олон худэлмэришэд хабаададаг болоо. Шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ арадай үргэн хэрэлэлэй эд бараанай цехэй слесарь В. Н. Белоусов, инструментальна цехэй технолог В. Пустовалов, бусад урлан нарижуулагшад шалгарна. Локомотив хабсаралгын цехтэ урлан нарижуулагшад олон юм. Цехэй начальник Л. Н. Домбрыч, ахалагша технолог А. А. Сычев, слесарь М. Л. Дулов гэгшэд локомотив һайн шанартайгаар заһабарилха талаар сэнтэй дурадхалнуудые оруулаа. Түбэй лабораториин ахалагша инженер Александр Александрович Левенец заводто 35 жэлэй туршада худэлжэ байна. Эдэ жэлнүүдэй туршада тэрэ шудхалгын үйлэдбэриие һайжаруулхын тула ехэ оролдолго гаргаа. Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада зуугаад шахуу дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, олон мянган түхэригэй алмалта хээ. Жэшээлхэдэ, 18073 түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй урлан нарижуулгын дурадхал һаяхана үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Ахалагша инженер А. А. Левенец шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй худэлөөндэ залуушуулые хабаадуулхын тула ехэ оролдолго гаргадаг.

Б. ПАВЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша инженер А. А. Левенец.

Авторай фото.

Совет

ҮНДЭР ХАДА ГАЗАРАЙ ОТАРАНУУД

ЗЕЛЕНЧУКСК. (Карачаево-Черкесэй автономито область). Областиин Зеленчукска райондо болоһон бүхэсоюзна семинар-зүблөөн дээрэ хони үсхэбэрилгые саашадань хүргөөхэ шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Хони баямаа үсхэбэрилгын эрдэм шэнжэлгын бүхэсоюзна институтай эрдэмтэдтэй хамта эндэхи мэргэжэлтэд үндэр хада газарай холын бэлшээриинүүдтэ харууһалхада тааруу хонидой үүлтэрые бии болгохо талаар ехэхэн хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаһан байна. Олон жэлдэ ябуулагдаһан худэлмэриин ашаар амжалта туйлагдаа: шэрхи, үбһэ тэжээл голодоггүй хонид үнэтэй сэнтэй дун сагаан нооһо, һайн шанартай мяха үгэнэ.

СССР-эй Госагропромой мэргэжэлтэд, хонишод, ажахын тоосооной бригадануудай хүтэлбэрилэгшэд, зоотехникүүд-селекционернүүд семинар-зүблөөндэ хабаадалсаа һэн. Хонидой үүлтэр һайжаруулха, тэжээлэй бааза бэхижүүлхэ, арендэ подряд шудалан хэрэглэхэ шухала гэжэ онсолон тэмдэглэглээ. КПСС-эй ЦК-гай Худөө ажахын баэдэ хоолой промышленностиин таһагые даагшын орлогшо Г. С. Огрызкин семинар-зүблөөнэй худэлмэридэ хабаадалсаа.

СУББОТНИК ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

ТБИЛИСИ. Эндэхи «Электровозостроитель» нэгэдэлэй худэлмэришэд һайн һайхан ёһо заншалай эхи табибад. Предприятида эмхидхэгдэһэн субботнигто ажаллажа олдоһон мүнгэ зөөри үндэр нөһатай ганса бэе эрхэтэдтэ, дайнай ба ажалай инвалидуудта туһаламжа болгон хэрэглэгдэхэ юм. Коллективэй шиидхэбэрээр энэ ябуулга жэл бү

«НЭЭМЭЛ БЭШЭГЭЙ ҮДЭР»

Почтоһоо

ТУСХАЙ ЭРХЭНҮҮД БА ҮНЭН СЭХЭ БАЙДАЛ ТУХАЙ

Олон жэлэй саана партиин обкомой таһагыс даагшын тушаалда минии дэбжүүлэгдэхэдэ, обкомой нэгэдэхи секретарь Семен Николаевич Щетинин намтай хөөрэлдэһэн юм. Хөөрэлдөөнэй түгэсхэлдэ тэрэ гэнтэ намһаа иигэжэ асууба:

— Мүнөө салинтнай ямар бэ?

Тэрэ үедэ коммунистнуудай дунда мүнгэ алтан тухай жэжэ-бужа хөөрэлдөө хэхэ заншал үгы байгаа, ушар тиимэһээ энэ асуудал намайе бага зэргэ эшэзэб. Би шахтын начальнигаар үндэлдэг һэм, шаг урмашуулгашье таһалдадаггүй байгаа, теэд юундэшьеб эшэнгеэр:

— Һерадаа зургаан зуу гарын болодог даа, — гэбэб.

— Һайн лэ гэшэл даа, — гэзд Семен Николаевич миһэрбэ, — бидэ шамда хахадынь үлөөхэбди, нүгөөдэ хубиинь этигэл найдалаар хүсэлдүүлхэбди.

Ленинскэ партиин гэшүүн байха гэзшье агууехэ нэрэ хүндэ гэжэ би ходоодоо тоолодог һэм, харин партийна аппарадта хүдэлхэ этигэл найдалые коммунистда олгогдоһон онсо шагнал, эрхим үндэр сэгнэлтэ гэжэ ойлгодог байгааб. Партийна оршондо олон жэлэй туршада иигэжэ тоолодог байгаа. Ушар тиимэһээ омогорхонгёор зүбшэлөө үгэжэ, материальна талаараа гээгдэл бэрхэшэлдэ оробошье, партийна хүдэлмэридэ ерэдэг байлан юм.

Һүүлдэ болоһон хойно партиин обкомой нэгэдэхи секретарь материальна талаар бидэнһээ, обкомой аппарадай хүдэлмэрилэгшэдһөө, нэгэ багахан үлүү һайн байдаг юм гэжэ мэдээ һэм. Өөрынгөө салинһаа олон тоото түрэлэйхидтөө туһалдаг байгаа. Һамгаяа, үхибүүдээ шангахан эрилтэтэйгээр баридаг, «ноёдто» үгтэдэг байһен элдэб хүнгэлэлтэ, хүндэ ямбаар эрхэлүүлдэггүй байгаа. Дайнай үедэ нюусаар бүридхэгдэһэн обкомые хүтэлбэрилһэн, фронтын лини оло дахин гаталхадаа, шархатаһан эрид шанга эрилтэтэй энэ коммунистые, донецкын шахтерые, бидэ үнэн зүрхэнһөө хүндэлдэг һэмди.

Партийна хүдэлмэрилэгшэдэй материальна хангалга тухай би эгээ түрүүшынхеэ бэшэжэ байнаб. Энэ темэ тушаа зарим нэгэн үлүүсэ олон ооһон үгэ зугаа дэлгэнэ, тиихэдээ юумэ мэдэхэгүй хүнүүд эдэ хуурмаг үгэ зугаада этигэхэ бээ гэжэ найдана. Үнэн дээрээ энэ ямар байна гээшэб?

Иимэл даа. Дүнда зэргын салингаараа партийна хүдэлмэрилэгшэд бусад мэргэжэлнүүдэй дукда хорин зүргеадахи һүүри ээлдэг — энэнь һарада 216 түхэриг болоно. Ямаршье эмхи зургаандал адли бидэндэ буфет, столовонуудшье байгаал ааб даа. Хөөрэлдөөндэ уригдаһан нүхэрэй манай буфедтэ гү, столоводо орохоёо хүлеэжэ байдагые би нэгэнтэ бэшэ адаглаа һэм. Теэд тэрэнэй үрмаа хухархань энеэдэтэй байдаг: ямаршье тиимэ «тусхай» амтатай эдеэ хоолшье байхагүй, үнэ сэнгыньшье юрын байха.

Москвада Грановскиин үйлсэдэ харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдэй үбшэлхэдөө эдеэ хоол абадаг столово тухай үгэ зугаа, элдэб эсын шашалдаан ушаргүй олон болоо. КПСС-эй Центральна Комитет энэ столовые шалгаа. Харин тэндэнь партийна хүдэлмэрилэгшэд партийна газетэнүүдэй журналистнуудтай хамта миин лэ 6,8 процент байгаа. Энэ столово хааха гэнэн шиидхэбэри абтаа.

Зүгөөр би өөртөө тэхэрихэмни. Миниин гэр бүлэ ехэ, зундаа ашанар болон үхибүүдэй амаржа, бээ махабадаа бэхижүүлхынь, сэбэр агааараар амилхынь тула дачада гарадагбди — зунай гурба һарын туршада тэндээ 148 түхэриг түлэдэгбди. Тиигээд тэндэнь онсо һайн юумэн үгыл даа. Пенсидэ гарахадаа, би дачашье, машинашьегүй, нөөсэлэгдэһэн мүнгэшьегүй байхаб — манай абадаг салингаар холо ошохогүйш. Пенси 200 шахуу түхэриг байжа болохо, энэмнай хэрбээ үшөө минии фронтдо байһые, газар доро хүдэлһые, үшөө тиихэдэ мүнөө хүдэлжэ байгаа партийна хүдэлмэриимни стажые тоолоо һаа, иимэ болохо байна. Ушар тиимэһээ партийна хүдэлмэрилэгшын «тусхай хүндэ, ямбань» юун болоноб гэхэдэ, үтэлхэдөө тон түргөөр үнэгэрһэн саг, ехэ, һонин хэрэгүүд тухай, тэдэ хэрэгүүдтэ партиин заабаряар эдэбхитэйгээр, заримдаа абаһаар обёоргдонгүй гарадаг тэмсэлшэ байһанаа дурсаха арга боломожо болоно ха юм.

Энээнтэй холбоотой нэгэ ушар һанагдана. Нэгэтэ Москва шадархи «Сосны» гэжэ санаториде амараа һэм. Тиихэдэ би юундэшьеб сэдьхэлээ ехэ хүдэлгэн, дача болон хэмһээ ехэ талмай дээрэ саад эрхилһэн хүнүүдые гэмнэбэб. Тиихэдэмни үнинэй коммунистнуудтай намда иигэжэ дурадхаба: «Ши юундэ шуурнаш? Тиинхаар Николын хада хүрэтэр ошоё, тэндэ ямар дачануудтай байдаг бэ гэжэ харахаш».

Бидэ ошообди. Үнэхөөрөө, тэндэхи дачануудынь урданай баяшуулай буусануудтай шэнги байба, тэдээн тухай ородой агууехэ уран зохёолшод бэшэһэн байдаг. Хашаагай саана ехэ модон гэр байна — иимэ гэрнүүд соо урдань худөөгэй баяшуул һуудаг һэн, саанань үргэн ехэ парк соо хоёр дабхар ехэ гэр харагдана, хашаагай хажуудахи гэр тэрээнтэй сасуулхада, нохойн гэр шэнгеэр һанагдаг һэн. Тэрэ ехэ байшанда наһа барааһан мэдээжэ уран зохёолшо, харин модон гэр соонь тэрэниие хангадаг хүнүүд ажаһуудаг байба. Николын хада шадараар ябажа, мүнөө үе сагай гэрнүүдэй ээзэд тухай ехэ гайхабаб. Теэд эдэ ехэ байшангуудай томо уран зохёолшодо, элитэ ехэ актрисадэ, мэдээжэ шатаршанда баригдаһаниинь намайе гайхуулаа бэшэ. Тэдэнэр эдэ байшангуудаа нилээн лэ хүлһээ гаргажа барюулһан байха. Теэд тэдэнэй наһа барааһан хойно үри һадаһадайнь, бүгэдэ арадай хэрэгтэ дуһалшье нэмэри оруулаадүй аад, эдэ бүхы баялигуудые эдлэжэ байһаниинь хэр зүб гээшэб?

Өөрынгөө хүндэтэ, ажалша ехэ эсэгэнэрэй хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые эдлэжэ, мүнөө үе сагай ажалшадаар хангагдан тэдхэгдэжэ байдаг өөрсэ янзын рантье һэргээлтэй гү? Мүнөө үе сагта юумэ хэдэггүй аад, тэнюун сэнгэлиг ажабайдалтай, заримдаа бүришье эдир залуу хүнүүдтэ үгтэһэн иимэ ордонгууд Москва шадархи нютагуудта хэды олошороо гээшэб.

Партийна хүдэлмэрилэгшэд тээшэ шэглүүлэгдэһэн хорото эдэ зэбэнүүд миин лэ юумэ мэдэхэгүй хүнүүдэй шүүмжэлэл бэшэ. Энэ хадаа партиин кадрнуудай нэрэ хухалха, тэдэниие мэдгүүлхэ, тэдэнэй дайшалхы абьяасые һуладуулха, совет хуулита болон жааг заршамта ёһо гуримуудые эбдэһэн элдэб ушарнуудтай ябуулдаг тэмсэлдэ тэдэнэй эрид шанга эрилтэтэй байлгые досшолуулха үсэд зорилго гэжэ һананаб.

Партиин кадрнуудые хубилган шэнэдхэлгын эршэтэ хэрэгһээ, тэрэнэй илалта түгэс дабшалтын түлөө тэмсэлһээ һамааруулха, һаатуулха, ямаршье үндэһэгүй хардалга гүрдэлгэһөө бэеэ сагааруулха, хамгаалха хэрэгтэ бүхы сагаа, хүсэ шадалаа элсүүлхыень баадхаха гэһэн эрмэлзэл энэ дайлалгада һүүлшын бэшэ һүүри ээлинэ.

Энэ хэрэгтэ партиецуудай өөһэдынгөө дунда элирүүлһэн хуули ёһо эбдэһэн, эдилгэ абаһан-үгэһэн, эрхэ засагаа хэтэрүүлһэн бариманнуудые шадамараар хэрэглэгдэнэ. Партиин өөрөө өөрыгөө сэбэрлэхэ шадабариие һуларуулха һэдэлгэ эндэ эли тодоор харагдана. Зүгөөр энэ шадабаринь саг үргэлжэ ургажа байха ёһотой, юундэб гэхэдэ, эсаг барижа байгаа партида үнэн сэхэ бэшэ, хара сэдьхэлтэй хүнүүд няалдахаа оролдодог. Хүгжэлтэгүй байдалай үе сагай энээндэ олон гэршэ баримта үгэһэниинь харамтай.

Худэлмэрилэгшэдэй бусад бүлэгүүдтэ олгогдоһон тусхай эрхэнүүд тухай хэлсэгдэдэггүйнь анхарал татадаг.

Нэгэтэ би түрүүшынхеэ Новосибирскын Академгородогто ерэбэб. Бидэнтэй ябаһан нүхэр, хоёр дабхар коттедж харуулхадаа:

— Эндэ академик А... ажаһуудаг. Арбан хоёр таһалгатай, хоёр автомашинатай, салингынь хоёр мянганһаа үлүү юм. Харин энэ коттедж соо академик З... ажаһуудаг. Нэйман таһалгатай, «Волга» автомашинатай, салингынь 1500 шахуу түхэриг.

Удаань гиднай олон байратай мүнөө үеын гэрнүүдтэ хүрэхэдөө:

— Энэтнай манай «гарлсм» гээшэ. Эндэ эрдэмэй докторнууд болон кандидадууд байрладаг. Тэдэнэй салингынь 500—600 түхэриг,— гэбэ.

Бидэниие ехэтэ гайхуулбаб гэжэ һанаһан гиднай эндүүрээ. Совет гүрэн бэлигтэй эрдэмтэдһээ юушье харамнадаггүй, харин тэдэнь энэ анхарал оролдолгыень оло дахин харюулдаг. Зүгөөр манай, партийна хүдэлмэрилэгшэдэй салингай тэдэнэйхиһээ холо багашье һаань, бидэ тэдэндэ атаархадаггүйбди. Үндэр дээдэ мэргэжэлтын ажал ёһотоороо сэгнэгдэхэ эрэгтэй.

Партийна хүдэлмэрилэгшын хилээмэн бэлэн гү? — гээд заримдаа бодомжолхош. 12—14-һөө үлүүшье саг соо хүдэлхэш, сүлөөтэй суббото гэжэ байхагүй, заримдаа воскресенишьегүй байха — заншалта болоһон хэрэг даа. Партийна хүдэлмэрилэгшэдэй дунда зурхэ-һудалай үбшэн дэлгэрэнги гэжэ мэдэдэгби. Уран зохёолшодто, эрдэмтэдтэ, предприятинууд дээрэ, НИИ-нүүдтэ шэнги тэдэнэртэ мүн лэ эмшэлэлгын зургаанууд хэрэгтэйл.

Теэд партийна хүдэлмэрилэгшэ үргэн ехэ мэдэсэтэй, дүй дүршэлтэй байха ёһогүй аал? Мүнөө үе сагай эрдэм мэдэсэгүй, ажабайдалай болон политическэ һуралсалгүй бэрхэ партийна хүдэлмэрилэгшэ болохогүйш.

Партийна хүдэлмэрилэгшэдэй «тусхай» эрхэнүүд тухай эли тодоор хэлээ һаа, элдэб эсын үгэ хүүр гарахаяа болихо гэжэ һананаб. Теэд ганса энээгээр дүүргэлтэй гү гэжэ һанамаар. Мүнөө алишье талаараа нээгдэһэн общество доторнай уран зохёолшодой, артистнарай, композиторнуудай, академигуудэй, алта олзоборилогшодой, зарим кооператорнуудай салин тухай мэдэдэг болоо һаа, зүбэйл байха һэн. Үнэн сэхээрнь һаань, бүрин гүйсэдөөр үнэн сэхэ байг лэ. Үгы, би үндэр дээдэ, бүришье ехэ салин буруушаанагүйб. Гол зүйлынь гэхэдэ, ехэ мүнгэн үнэн сэхээр, ажал хэжэ олдохо эргэтэй.

Иимэ һанамжанууд газетын нюурнуудта өөрын һүүри олохол байха гэжэ ехэтэ найданаб.

С. КАРНАУХОВ,
КПСС-эй ЦК-гай аппарадай худэлмэрилэгшэ.
(«Правдын» августын 1-нэй номерһоо).

...АЙ АССР-ЭЙ ...НО СОВЕДЭЙ ...ИДИУМДЭ

...АССР-эй Верховно ...озидиумэй ээлжээ... боложо, республи... ...ано Советдэй VII ...саг үргэлжын ко... ...мүн депутадуу... ...ан дурадхалнууд ба ...удые дүүргэхэ та... ...оной ажаһуудалай ...хангалгын мини... ...буулдаг худэлмэри... ...тр В. Г. Колесниково... ...шагнаба.

...лай хэрэглэмжэ ханнистерство байгша ...һайнаар худэлнэ, ...ыуудайнь финансова ...ираа гэжэ тэмдэг... ...барин материаль... ...нэ үндэһэ һуурние ...онһоо техникэ ...талаар хэдэ хэдэн ...абтаа. Хүн зонние ...гаран кооператинхэгдэнхэй.

...хамта республикын ...ажаһуудалай хэрэг... ...алга мүнөө үеын ...хүрэнэгүй, ...дунда эзргын дүн... ...регуур байна гэжэ

...ын район бүридэ ...хангалгын хэмжээн ...байнаар. Олонхи ...нуудай материаль... ...ын үндэһэ һуури ...рдохи табан жэлэй ...аалагдаһанай ёһоор ...дэнэгүй. Холодильника ...телерадиоаппаратура ...ааһабарилдаг тухай ...хүн зонһоо ороо... ...г. Арадай депута... ...одүүдэй гүйсэдко... ...удалай хэрэглэмжэ ...ийжаруулха талаар ...багаар гаргана.

...лэй түсэбүүдэй үн... ...нуудалай хэрэглэм... ...ын предприятинуу... ...льно-техническэ үн... ...хангалгын шана... ...эрэнь һайжаруул... ...эмэлтэ хэмжээнүү... ...нь республикын Ми... ...Советые, минис... ...радай депутадуудай ...ведүүдые Верховно ...президиум уялгалба.

...эй заседани дээрэ ...нуудай социально... ...жа хүргэлтые хур... ...даар арадай депу... ...нухар-Шэбэрэй, Сэ... ...рамхаанай районно ...гүйсэдкомуудай ...дэлмэри тухай тоо... ...ин лэ зубшэн хэл...

СОВЕДҮҮДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ

Партиин Ахын райком, арадай депутадуудай районой Советдэй гүйсэдком «Нээмэл бэшэгэй үдэр» үнгэргэбэ. Иимэ үдэрнүүдые үнгэргэлгэ хадаа мүнөө үе сагта партиин Бүхэсоюзна XIX конференциин шиидхэбэринүүдэй эрилтэнүүдтэ харюусамаар, партийна, совет хүтэлбэрилхы органуудай ажалшадтай холбоогоо бэхижүүлгын талаар нэгэ арга нүхэсэл болоно. Энэ үдэртэ бэлэдхэл хэгдээ. «Нээмэл бэшэгэй үдэр» эмхидхэхэ тусхай комиссиие «Шэнэ Саяан» газетын редактор нүхэр К. Д. Тулуев ударидажа, тэндэ ороһон олон тоото бэшэгүүдые ами амяарнь, темээрнь илгажа, харюусалгата хүнүүдтэ харюу үгэхыень дамжуулһан юм. Энэ үдэр ехэ олон асуудалнуудта харюунууд үгтэхэ байба. Асуудалнуудай гол шухалань гэбэл, худалдаа наймаа һайжаруулха, тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо, хуули гурим сахиха ба обществодо харша ябадалнуудтай тэмсэхэ, үмсын малда үбһэ сабшаха газар үгэхэ болон бусад олон асуудалнууд байгаа.

Орлик тосхоной һаяхан түхэрэгдэһэн соёлой ба амаралтын парк соо хүн зон олоороо сугларааа.

«Нээмэл бэшэгэй үдэрые» партиин Ахын райкомой нэгэдэхи секретарь С. Д. Аюшеев тобшохон оролто үгэ хэлэжэ, нээгээ. Тэрэ иигэжэ хэлэбэ:

— Урдань иимэ үдэрнүүд эмхидхэгдэдэг һааб даа. Теэд мүнөө үнгэргэгдэдэг үдэрнай нэгэ илгаатай. Нэн түрүүн, юуб гэбэл, хүн зоноймнай эдэбхи үүсхэл дээшэлээ, урданайхидаал адли анригүй һуухаяа болинхой. Хоёрдохёор, нютагаархиднай ажабайдалдамнай ушардаг дүтүү дундануудтай саашадаа эбсэхзеэ болижо, тэдэниие усадаха талаар оролдолго гаргана, һанамжа дурадхалнуудаа оруулна. Гурбадахяар, Ахаархин нютаг нугаяа, тосхон һууринуудаа болбосон түхэлтэй болгохо, хүнэй нюдэнэй харасада таарамжатай болгоһойбди гэжэ оролдодог болонохой.

Эндэ арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Я. Д. Галсанов, ПУЖКХ-гай начальник Ю. Д. Балданов, РАПО-гой соведэй түрүүлэгшэ С. С. Галсанов, ГАИ-гай инспектор Н. Д. Дарбалаев, арадай депутадуудай Орлигой сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. Н. Галсанова, эд хэрэглэгшэдэй районой обществын правлениин түрүүлэгшэ Г. Д. Гармаев болон бусад нүхэд арад зонтой уулзахаяа ерэһэн байба. Тэдэндэ үгтэһэн асуудалнууд Орлик тосхон хэзээ болбосон түхэлтэй болохоб, үйлсэнүүд хэзээ гуримтай болохоб, үмсын малтай айлнуудта сабшаха газар үгтэхэ юм гү, жолоошод, трактористнар, мотоциклистнүүд тосхоной түбшэн газарнуудаар гүйлгэлдэжэ, газар эбдэхэ, онгиргохоо хэзээ болихоб, энэ талаар ГАИ ямар ажал хэнэб гэхэ мэтэ асуудалнуудта харюунууд үгтэбэ.

Энэ үдэртэ хабаадалсаһан Буряадай АССР-эй прокуророй ахамад туһалагша И. А. Гришин хуули гурим сахилга, архидалгатай тэмсэл, обществодо харша ябадал гаргагшадтай тэмсэлэй республика дотор хэр зэргэ ябуулагдажа байһан тухай хөөрэжэ үгөө.

Олон тоото, элдэб янзын асуудалнуудта районой эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд мүн лэ харюусаа.

Партиин райкомой нэгэдэхи секротарь нүхэр С. Д. Аюшеев ажалшадай асуудалнуудта харюусаад, энэ уулзалгын дүнгүүдые согсолоо.

«Нээмэл бэшэгэй үдэрэй» үнгэрһэнэй удаа хэдэн ажоглалта хэлэлтэй.

Энэ үдэр һайн бэлэдхэлтэй, хүн зоной эдэбхитэй хабаадалгатайгаар үнгэрөө. Тиигэбэшье угаа удаан саг соо үнгэржэ, хүн зон эсэбэ. Асуудалнууд олон байгаа. Тиимэһээ ороһон бэшэгүүдэй тоо удаадахи уулзалга дээрэ 20—30 хүрэтэр хизаарлабал һайн байха һэн ха. Гадна, харюу үгэхэ нүхэд бэлэдхэлтэй байха ёһотой. Харин мүнөө үнгэрһэн үдэртэ зармашуул, тэрэ тоодо, ГАИ-гай инспектор Дарбалаев, арадай депутадуудай районой Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Манханов, ПУЖКХ-гай начальник Балданов һайн, тоб гэмэ харюунуудые үгэжэ шадаагүй.

«Нээмэл бэшэгэй үдэртэ» партиин обкомой юрэнхы таһагыс даагша В. Н. Башкеев хабаадалсаа.

Вл. ГАЛСАНОВ.

ШЭНЭ БҮЛГЭМ

Һаяхан Улаан-Удын ехэ наһатайшуулай интернат-байшан соо инвалидуудай республиканска бүлгэм байгуулха талаар учредительнэ конференци болобо. Улаан-Удын, мүн республикын районуудһаашье конференцидэ хабаадаха делегадууд ерээ һэн.

Республикын социальна хангалгын министр В. А. Агалова тус конференци дээрэ элидхэл хэзээ.

— Манай парти болон правительство даймай ба ажалай инвалидуудай бага наһанһаа хойшо инвалидуудай материальна дэмжэлгэ үйлэдбэриин бригадануud гэхэ гү, али ажалай болон амаралтын 15 лагерь байгуулагданхай. Эндэ бүхыдээ 2690 һурагша ниитын аша туһатай ажалда хабаадалсажа байна. Тэдэнэр ажахынуудайнгаа хонидой ноохо абалсаа, мүн түмһэтэ ургамал, овощ, хартаабха ургуулалсана, ниитын малда үбһэ тэжээл бэлэдхэлсэжэ, тугалнуудые, хурьгадые, харуурһална, мүн бусадшье худөөгэй ажалда хабаадуулагдажа байнхай.

Районой һурагшадай үйлэдбэриин бригадануудта хамта дээрээ 115 гектар газар, тэрэ тоодо овощ харуурһалжа ургуулхыень 79 гектар, хартаабхын таригдаһан 49 гектар газар даалгагдажа үгтэнхэй.

Һурагшадай ажалай нэгэдэлнүүдэй хүсөөр 12600 хурьган, 320 тугал түлжүүлэгдэхэр хараалагдаа һэн. Тиихэдэ Тэлэмбын, Мужыхын, Тулдуунай дунда һургуулинуудай һурагшад тугалнуудые харуурһалдаг, харин Эгэтын найман жэлэй интернат-һургуулиин үхибүүд хони харана.

Мужыхын дунда һургуулида («Дружба» колхоз), Эгэтын-Адагай дунда һургуулида («Победа» колхоз) мал ажалай шэглэлтэй лагерьнуудта үхибүүдэй һайнаар ажаллаха, амарха эрхим арга нүхэсэл олгонхой.

Район доторнай, жэшээлбэл, Витимэй, Тужын һургуулинуудай дэргэдэ, мүн Нарһатын хоёр дунда һургуулинуудта һургуулиин лесничествэнүүдэй 4 бригада байгуулагданхай. Тиигэжэ тэндэхи эдир лесничествэ модо һуулгажа, тэрэнэй хойноһоо харуурһална.

Жэлһээ жэлдэ һурагшадай үйлэдбэриин бригадануудай дүй дүршэл арьбажана гээшэ ааб даа. Тиимэһээ ажалай болон амаралтын лагерьнуудай материальна база бэхижүүлгэдэ горитойхон анхарал хандуулагдадаг болонхой. «Коммунизм» колхоз Үльдэргынгөө дунда һургуулида, Тулдуунай совхоз нютагайнгаа һургуулида ямала анхарал хандуулжа, ажалай болон амаралтын лагерьнуудай буусануудые болбосон байдалтай болгожо үгэнхэй.

Энэ жэлдэ Нарһатын 1-дэхи, Целиннын дунда һургуулинуудай ЛТО-гой байранууд һэльбэн шэнэлэгдээ. Саашадаашье бэшэ ЛТО-гой байранууд болбосон түхэлтэй болгогдохоор хараалагданхай.

Д-Н. ХАЛХАРОВ,
манай штатнабэшэ корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Нарһатын 2-дохи дунда һургуулиин теплицэ соо биологиин багша Будажанда Бабуевна Батуева һурагшадтаяа ажаллажа байна.

С. ЦЫБИКОВЭЙ фото.

һурагшадай зунай амаралта

...ЖАЛАЙ ЧЕТВЕРТЬ ТҮЛЭГТӨӨ

...ЖАЛАЙ жэлэй дүү... ...урид һургуулиин, ...мүн арадай гэгээ... ...ай урда һурагшадай ...алые яагаад ашаг... ...гэрэхэ гэһэн асуу... ...нэн. Юуб гэхэдэ, һу... ...нэгэ доро ажалда ...ха, мүн амаруулха ...ха юм. Энэ асуудал ...ээрэлэй талаар. со... ...райсоведэй гүйсэд... ...болоон дээрэ, мүн һу... ...зунай амаралтын бо... ...талаар районно ...ай зүблоондэшье ха... ...юм. Гадна ажалай ...амаралтын лагерьнуудай ...удай, үйлэдбэриин ...ыые хүтэлбэрилэгшэ... ...лиин лесничествэ... ...ралсолай туршалты... ...ые даагшанаа р... ...дуур худэлмэри ...ай, бригадирнуу... ...уд мүн лэ үнгэргэ...

...пионернүүдэй ла... ...тэрэшэлэн спортив... ...үүлгын лагерьта 50 ...хабаадуулагданхай. ...ионой 11 һургуулиин ...айгуулагдаһан лагерь... ...амтадаа 330 һурагша ...жын, Комсомольскын, ...Талэмбын, Целиннын ...ргуулинуудта 345 һу... ...ратэһээ ябажа, овощ ...ана.

...дунда ба найман жэ... лэй һургуулинуудта һурагшадай үйлэдбэриин бригадануud гэхэ гү, али ажалай болон амаралтын 15 лагерь байгуулагданхай. Эндэ бүхыдээ 2690 һурагша ниитын аша туһатай ажалда хабаадалсажа байна. Тэдэнэр ажахынуудайнгаа хонидой ноохо абалсаа, мүн түмһэтэ ургамал, овощ, хартаабха ургуулалсана, ниитын малда үбһэ тэжээл бэлэдхэлсэжэ, тугалнуудые, хурьгадые, харуурһална, мүн бусадшье худөөгэй ажалда хабаадуулагдажа байнхай.

Районой һурагшадай үйлэдбэриин бригадануудта хамта дээрээ 115 гектар газар, тэрэ тоодо овощ харуурһалжа ургуулхыень 79 гектар, хартаабхын таригдаһан 49 гектар газар даалгагдажа үгтэнхэй.

Һурагшадай ажалай нэгэдэлнүүдэй хүсөөр 12600 хурьган, 320 тугал түлжүүлэгдэхэр хараалагдаа һэн. Тиихэдэ Тэлэмбын, Мужыхын, Тулдуунай дунда һургуулинуудай һурагшад тугалнуудые харуурһалдаг, харин Эгэтын найман жэлэй интернат-һургуулиин үхибүүд хони харана.

Мужыхын дунда һургуулида («Дружба» колхоз), Эгэтын-Адагай дунда һургуулида («Победа» колхоз) мал ажалай шэглэлтэй лагерьнуудта үхибүүдэй һайнаар ажаллаха, амарха эрхим арга нүхэсэл олгонхой.

Район доторнай, жэшээлбэл, Витимэй, Тужын һургуулинуудай дэргэдэ, мүн Нарһатын хоёр дунда һургуулинуудта һургуулиин лесничествэнүүдэй 4 бригада байгуулагданхай. Тиигэжэ тэндэхи эдир лесничествэ модо һуулгажа, тэрэнэй хойноһоо харуурһална.

Жэлһээ жэлдэ һурагшадай үйлэдбэриин бригадануудай дүй дүршэл арьбажана гээшэ ааб даа. Тиимэһээ ажалай болон амаралтын лагерьнуудай материальна база бэхижүүлгэдэ горитойхон анхарал хандуулагдадаг болонхой. «Коммунизм» колхоз Үльдэргынгөө дунда һургуулида, Тулдуунай совхоз нютагайнгаа һургуулида ямала анхарал хандуулжа, ажалай болон амаралтын лагерьнуудай буусануудые болбосон байдалтай болгожо үгэнхэй.

Энэ жэлдэ Нарһатын 1-дэхи, Целиннын дунда һургуулинуудай ЛТО-гой байранууд һэльбэн шэнэлэгдээ. Саашадаашье бэшэ ЛТО-гой байранууд болбосон түхэлтэй болгогдохоор хараалагданхай.

Д-Н. ХАЛХАРОВ,
манай штатнабэшэ корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Нарһатын 2-дохи дунда һургуулиин теплицэ соо биологиин багша Будажанда Бабуевна Батуева һурагшадтаяа ажаллажа байна.

С. ЦЫБИКОВЭЙ фото.

ТАСС ХИЛЫН СААНАһАА

ҺАНАМЖАНУУДАА ХАЛАН АБАЛСАБА

ЖЕНЕВЭ. Африкын асуудалнуудаар совет-американ ээлжээтэ хөөрэлдөөнүүд эндэ болобо. СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Анатолий Адамишин совет талые, африкан хэрэгүүдээр США-гай түрэнэй секретарин туһалагша Честер Крокер американ талые түлөөлһэн байна.

Анголо ба Намибиин бээ даанхай байдал тухай асуудалаар США-гай зууршалгаар Анголын, Кубын ба ЮАР-ай хэжэ байһан хөөрэлдөөнүүдэй ябаса тушаа хоёр тала һанал бодолоо халан абалсаба. Советскэ Союз эдэ хөөрэлдөөнүүдые дэмжэдэг гээд мэдээжэ. Хөөрэлдөөнүүдэй амжалтатай байхын тула хоёр талаһаа али болохо туһа хүргэхэ аргануудые тодорхойлхо талаар гүнзэгы, бүтэмжэтэй ба ашатай туһатай зүбшэн хэлсэлгэ болоо.

СОВЕТ-БЕЛЬГИИН ХАРИЛСАА ХОЛБООН

БРЮССЕЛЬ. Советскэ Союзай бэелүүлжэ байһан «Фобос» программатай холбоотой шэнжэлэлгын худэлмэридэ Бельгиин Замбуулинай аэрономиин институт ехэ дуратайгаар хабаадаа гэжэ эндэхи телевиденэр интервью үгэхэдөө, институдай директор Марсель Аккерман мэдүүлбэ. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, энэнь замбуулинай дайдые, планетэнуудые шэнжэлхэ талаар СССР-тэ ябуулагдадаг худэлмэридэ хабаадаха арга боломожо Бельгидэ олгоно. Марс тээшэ ниидхүүлэгдэһэн планетэнүүд хоорондын совет автомат ниидэлгын аппарадуудай хойноһоо Бельгиин мэргэжэлтэд ажагладаг байгаа гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

США-гай эрдэмтэдтэй иимэрхүү холбоо барисаагүйбди гээд эрдэмтэн голхорогёор тэмдэглэбэ.

НАЦИОНАЛЬНА ҺАЙНДЭРӨӨ ТЭМДЭГЛЭБЭ

БЕРН. Швейцариин конфедерацкин байгуулагдаһан үдэрые — национальна һайндэрөө Швейцариин хүн зон тэмдэглэбэ. 697 жэлэй саада тээ Швиц, Ури болон Унтервальден гэжэ гурбан кантон хоорондоо холбоо баталжа, ороной түрэнэй үндэһэ һуури табиһаа юм. Энэнь габсбургнуудтай тэмсэлдэ, бээ даанхай байдалаа аршалан хамгаалха арга олгоһон байгаа.

Мүнөө үеын Швейцари түгэс хүргэжэнги индустритай, экономикын ба эрдэм-техникын талаар ехэ хүсэтэй Европын багахан түрэн болоно. Ороной национальна һайндэрэй онсо шэнжэнь юун болоноб гэбэл, ороной Конституци соошье, хуулинууд соошье тэрэ мүнөө дээрээ батадхагдаагүй. Миил дурбэн кантонуудта һайндэрэй үдэр гэжэ тоологдодог. Бусад газарнуудта үдын һүүлээр хүдэлдэггүй.

ҺҮҮЛЭЙ ҺОНИН

БОНН. «СССР-эй болон ФРГ-гэй хоорондохи промышленна ба эрдэм-техникэн талаар харилсаа холбоондо шэнэ түлхисэ хэгдэбэ. Авиа-бүтээлгын ба замбуулинай дайдые шэнжэлгын талаар тэрэ амжалтатайгаар хүргөөгдэхэ»,— гээд ТАСС-ай корреспондентдэ интервью үгэхэдөө, ФРГ-гэй экономикын министерствын статс-секретарь Эрих Ридль мэдүүлһэн байна. СССР ошожо ерэһэн ФРГ-гэй ажал хэрэг эрхилэгшэдэй делегациие тэрэ толгойлоо һэн.

Хоёр талын холбоо барисаанай түүхэдэ түрүүшынхиеэ үргэн харилсаа холбоо бэелүүлхэ ба технологи халан абалсаха арга боломжо элирүүлхэ зорилгоор ФРГ-гэй авиа-бүтээлгын ба замбуулинай түрүү концернүүдэй бүлэг хүтэлбэрилэгшэд Москва ошоһон байна, гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэбэ.

Ойрын сагта хүдэлмэриин бүлэгүүд хамтын проектнүүдые лаблан тодорхойлжо эхилхэ. Энэнь ФРГ-гэй ажал хэрэг эрхилэгшэдтэшье, СССР-эй экономикодошье, мүн хоёр ороной хүн зондошье туһатай байха.

СТОКГОЛЬМ. Океан дахь йчуудай уһанэй промышленностьда ба худөө ажахыда гарадаг үлөөдэнөөр бузарлагдаһан дээрэһээ далайн котигууд ба бусад амитад олоороо хосорно. Нимэ ябадалые зайсуулхын тула хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абахые уряалжа, Швециин премьер-министр Ингвар Карлссон Европын 13 оронуудай правительствануудта хандаба. «Оршон тойронхи дайдые хамгаалха талаар ганцашье министерствэнүүд бэшэ, харин бүхэли правительстванууд эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ зэргэтэй»,— гээд Швециин нислэлдэ болоһон пресс-конференци дээрэ тэрэ мэдүүлээ.

ТОКИО. «Дэлхэйн врачнууд ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө» уласхоорондын худэлөөндэ хабаадагшадай хоёр үдэрэй конференци Японой нислэлдэ болобо. Ядерна дайнай аюулые зайсуулхын түлөө тэмсэл саашадань үргэдхэхэ талаар врачнуудай зорилгонуудтай холбоотой асуудалнууд, американ атомна бомбодолгоһоо хохидоһон Хиросимын ба Нагасакиин хүн зондо туһаламжа үзүүлхэ тодорхой асуудалнууд гол анхаранда байба.

ТОЛИ

«БАГШАТНАЙ ХЭН БЭ?»

ИИМЭ АСУУДАЛДА баяртайгаар харюусажа, өөртэнь зааһан багшанараа хургаа даран тооложо шадаха гэ-шэ ехэ жаргал. Миниий наһан соо намда ном зааһан олон багшанар байһан юм. Эхин классһаа эхилээд, институт дүүргэтэрээ, нилээн олон багшаһаа һургаал хэшээл абтаһан байна ха юм.

Һургуулида заалгаһан багшанар соом сэдьхэл бодолоороо сэхэ сэбэр, багшын нэрэ хүндые дээрэ үргэжэ ябадаг хүнүүд олон байгаа: Эгэтын-Адагта — Б. П. Мухусанова, Д. Д. Галсанова; Нарһатын дунда һургуулида — О. А. Сазонова, Б. Б. Баяндуев, Д. А. Хайдапов, Г. И. Бадашкеев, К. Н. Романова болон бусад.

Дайнай урда тээ, дайнай һүүлээршье, нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, 1956 он болотор хүдөө нютагуудта дунда һургуулинуудай тоо тон үсөөн һэн. Жэшээнь, Яруунын аймагта оройдоол хоёрхон дунда һургуули байгаа: Нарһатада ба Романовкада. Гүндэдэ, Хархада, Ульдэргэдэ гүйсэд бэшэ гэхэ гү, али долоон жэлэй һургуулинууд бии һэн. Табяад онуудай хоёрдохи хахадта Иисэнгэдэ, Тэлэмбэдэ, Эгэтын-Адагта, Мужыхада долоон жэлэй (һүүлдэнь найман жэлэй болгогдоо) һургуулинууд нээгдэһэн байха.

Долоон жэлэй һургуули дүүргэһэн залуушуул гүйсэд бэшэ дунда эрдэмтэй гэжэ тоологдодог, дунда эрдэм олохын тула гэрһээ холо оршодог дунда һургуулида жэл соо мүнгэ түлэжэ нараха гү, үгышье һаа, Улаан-Удэ ерэжэ, ямар нэгэ техникумдэ, училищида ородог һэн. Тиихэдээ мүн лэ һураһанайнгаа түлөө мүнгэ түлэхэ ёһотой байгаа.

Нарһатын дунда һургуулида 7 класс дүүргээд байхадаа, **саашаа яахаб, юу хэхэб** гэһэн асуудал олоноймнай урда табигдаа ааб даа. Тэрэ үеын эдиршүүлэй олонхидой һураха, эрдэм олохо хүсэл юугээршье баригдашагүй ехэ байгаал даа. **«Хэн хаана һурахаб!»** гэһэн бүхэли хуудаһанда барлагдаатай сонсхолнууд эндэ тэндэһээшни уряалха, даллаха.

Долоон класс дүүргэһэн бүлэг басагад эллжэтэ сонсхолнуудые газетэдэ хараже, һургуулиингаа харша соо байбабди. Тиигэжэ байтарнай, тэрэ үеэ һургуулиин директор байһан Г. И. Бадашкеев харажархёод:

— Басагадни! — гэжэ кабинедэйнгээ сонхоор ооглобо. — Намда ороогты!...

Ехэл аягүйрхэлдэн, директорэй кабинедтэ орожо ерэхэдэмнай, Улаан-Удэ ошожо, педучилищида орохыемнай идхаба. Дүрбүүлээ зубшөөлөө үгөө һэмди. Зүгөөр нүгөө гурбамни һүүлдэнь буршаһан, миниий документнууд педучилищи руу эльгээгдэһэн байгаа һэн.

Һүүлдэнь мэдэхэдэм, эхин классай буряад багшанар дуталдадаг, тиигээд лэ республика соохи дунда ба долоон жэлэй буряад класстай һургуулинуудта Гэгээрэлэй министерствоһоо тусхай заабари эльгээгдэжэ, эдиршүүлые ябуулхыень баадхаһан байгаа бшуу.

Зүгөөр би педучилищида орохондоо наһан соогоо гансашье дахин халаглаагүй хүм. Юуб гэхэдэ, тэрэ үедэ Улаан-Удын педучилищида нилээдгүй һайн мэргэжэлтэд, бэрхэ багшанар ажалладаг байгаа. Заажа байһан предмедүүдээ һайнаар, бэхеэр ойлгуулхаһаа гадна өөһэдтөө тон ехэ эрилтэ табидаг, бидэндэ — ерээдүйн багшанарта сэдьхэл бодолой һайхан жэшээ харуулдаг зон бэлэй...

Бэла Бадмаевна Бадмаева набтаршаг, нариихан бэетэй, узбек оройбшо үмдэһэн, тэрээндээ угаа зохиһон хөөрхэн шарайтай багша. Хоолойгоо шангадхажа, нэгэтэшье шабинараа дорожолон хараахагүй. Алибаа зүрилдөөнэй үүлые шогтойхон үгөөрөө сэлмээжэрхихэ. 1937 ондо нүхэрынь хардалгада орожо хосорһон, өөрөөшье хашалтада дайрагдаһан хүн байгаа. Тэзд Совет хуули засагта хюмһанайшье харын эзэрэ гомдолтой яваагүй. Имагтал 1956 ондо нүхэрэйнгөө үнэхөөрөө хуули бусаар тушаалгажа, ямаршье гэм зэмэгүйгөөр хосорһон тухай мэдээсэл-саарһа абахадаа, бэень тэсээгүй, ураг тархи соонь нудаһан тэнэ бүүжа, хайрата багшамнай сагһаа урид наһа барабан юм. Зүгөөр багшынгаа намтарай трагическа хуудаһые бидэ наһа барабан хойнонь лэ мэдэжэ, хара бууһан, хайрлаһан байхабди.

Хоёр Анна Родионовнанууд... Анна Родионовна Богданова — географиин багша, «Землеведени», эхин класста географи заалгын методикые бидэндэ заагаа. Темээ ородооршье, буряадаршье гоёор хөөрэжэ шадаха. Үзэһэн темынгээ уг удхые ойлгоо гү, али үгы гү гэжэ шалгаха.

— Энээхэнээ буряадаар хөөрөод үзэл даа, — гэхэ. Хүдөөгэй бишыхан буряад үхибүүдтэ хэлэһэн юумээ ойлгуулжа шадаха хүн гү, али үгы гү гэжэ мэдэхээ һанадаг байгаа һэн хаш даа гэжэ бодогшоб.

А. Р. Богдановагай нүхэр К. Хадаханэ гээшэ эрдэмтэ хүн байгаа. Баһал гушан долоодохи оной «хара хирээгэй далида» дайруулжа, хэһээлтын газарта хосорһон байна. Тезд Анна Родионовна энээн тухай гансаханшье үгөөр дурдажа, Эхэ ороноо гэмнээгүй.

Анна Родионовна — математика заадаг, одоо шанга, өөртөөшье, басагандаашье, бидэндэшье гамгүй эрилтэ табидаг һэн. Сэхэ сэбэр гээшэнь бүри яаха аргагүй. Ханяадан хүрэбэ гээд бюллетеньдэ огто гарадаггүй һэн. Бидэнэр залуудаа найража, сэдьхэлээрээ хэрэгылшэг байһан аабзабди даа. «Нэгэ дахин үбшэлхэдэнь яанаб даа», — гэжэ өөһэд хоорондоо бүтүүхэн хэлсэхэш. Даншье тэнэгүүд байгаа һэн хабди гэжэ мүнөө хөөрэлдэгшэбди.

— Ажал хэнгүй, миин зугаалжа һууха гээшэ тэнэг хүнэй ябадал юм! — гэжэ ходо багшамнай хэлдэг бэлэй.

Гурбадахи курсда байхадамнай, манай классна хүтэлбэрилэгшэ болохо хүн үгы байгаа. Класснамнай байһан хүн ондоо тээшээ ошоһон юм. Физкультура заадаг залуухан басаганда бидэниие даалгаба. Шэнэ хүтэлбэрилэгшэ манда шангархамни гээд, бидэнэр тэрэнээ «барижа эдижэрхин» алдажа, үнөөхимнай маныһаа түргэхэн зайлаха баатай болоо һэн.

Нэгэдэхи курсһаа манда зааһан хуушанай бухы багшанар бидэнэй һүрөөс дарадаггүй, хүн бэеымнай нэрэ хүндые үргэдэг, һанаһанаа хэлэхэдэмнай, амыемнай тагладаггүй, хэнһээшье дулдыданги бэшэ, бэеэ дааниги байхаар хүмүүжүүлдэг һэн. Жэшээнь, Бэла Бадмаевна гү, али Кирилл Андреевич Олзоев (буряад эхин һургуулида ород хэлээр үзэгдэхэ олон учебниг үүдые зохёоһон, мэдээжэ методист) базова һургуулидаа ямар нэгэн класста жэшээтэ урок үнгэргөөд:

— Зай, мүнөөдэр таанар миниий шабинар бэшэ, харин коллегэнүүдни боложо, урогтом һууба гээшэт. Ямар муу юумэ олообта, гамгүй шүүмжэлэгты, — гэхэл даа. Тиихэдэнь бидэнэр бэе бэеһээ үрдилдэжэ байгаад, багшынгаа урогой һайн талые тэмдэглээд, аһан шадалаараа «дутуу дунданууд ыень» зааахабди.

Тиигэжэ олон багшанар бидэнэй шүүмжэлхы хараае хүргөөһэн, ямаршье нэрэ хүндэтэй хүнэй урда бохинохогүйгөөр хумүүжүүлһэн байна.

Тиимэл хадань шэнэ «класснынгаа» аашые бидэ дүтэ үзөөгүй байһан байхабди. Хоёр һара соо класснагүйгөөр староста, групкомсорг, профорг гурбанайнгаа хүтэлбэри доро һуралсал-хүмүүжүүлынгээ хүдэлмэриие ябуулжа байгаабди. Удангүй «буһалгаата» группымнай хүтэлбэрилэгшөөр Федор Сергеевич Данилов томилогдожо, тэрээнтээ аргагүй зохиһон байгаабди.

Ф. С. Данилов педагогико, психологи заадаг һэн. Предмедээ һайн мэдэхэ, А. С. Макаренкэй онол аргануудые ойлгуулха гэжэ аһан оролдохо. Зүгөөр классайнгаа ниитын хүдэлмэриие «гурбан удамаршадтаа» (өөрөө иигэжэ нэрлэдэг һэн) сүм найдаад, бидэнэй үүсхэлые дарангүй, үргэн татаад лэ байдаг бэлэй.

Өөһэдынгөө училищиин ашаанай машинада һуринуудые тодхоод, Доодо-Ивалгын эхин һургуулида (тэрэ үедэ эхин, педучилищиин базова һургуули байгаа) практика гарахаяа ошохобди. Даханнуудые үмдэнхэйнүүд, машиные уттан һалхилһан һалхин тээшэ нюргалдажа һуугаад лэ, ханхинаса дуулалдахабди. Федор Сергеевич бидэнтээ адли болоод лэ, дуу дуулалдаха. Шэнгэбтэр аад, һайхан хоолойтой. Нэгэтэ алайр буряадуудай «Сэгээ дууе» дуулажа, бидэнээ гайхуулаа, хүхеэгээ агша һэн.

Улаан-Удын педучилищида бидэндэ зааһан олонхи багшанарнай мүнөө үгы. Зүгөөр манай сэдьхэлдэ тэдэнэй түхөөһэн һайн һайхан юумэнүүд һүнөөгүй, саг жэлэй ошохо бүри улам толотожо байдаг.

Мүнөө һанахадамни, миниий багшанар педагогическа гол эрилтые һайн мэдэхэ, тэрэнээ алдадаггүй зон байгаа. Һургуулиие хубилган шэнэдэхэ, ном заалгын онол аргануудые үндэһөөрнь шэнэлхэ, багша шаби хоёрой хоорондохи **хамта ажаллалгын педагогико** гээшые хүргөөхэ тухай хөөрэлдөөнэй замхашагүйгөөр мүнөө үедэ боложо байхые дуулахадаа, харахадаа, эндэ дурдагдаһаншье, дурдагданшьегүй үлэһэн миниий багшанар эдэ бүгэдые бухы наһаараа баримталдаг, ёһотой зохёохы шэглэлтэйгээр хүдэлдэг зон байһан байна гэжэ баталха дурамни хүрэнэ.

«Һургуулида заалгаһан нэгэшье багшаяа һайнаар дурдаха аргамгүй», — гэжэ нёдондо нэгэ эдир хүн газетэдэ бэшээ һэн. Һайнаар дурдуулха нэгэшье баримтые шабинарайнгаа сэдьхэлдэ үлөөхэгүй һаа, һургуулиһаа түргэхэн лэ холо болоо һаа, дээрэ бэшэ гү?

Тэрээхэн эдир хүндэ орходоо, алишье багша тухайдаа һайн үгэ хэлэхэ, һайханаар дурдаха аргатай байһамни миниий зол гэжэ баярланалби.

«Багшашни хэн бэ? Энээндэ харюусаа һаашни, өөрөө хэмши гэжэ хэлэжэ үгэхэб», — гэһэн хаанашье бэшэгдээгүй хуули ёһые баримталан, мүнөөнэй багшанар ажаллаха ёһотой гэжэ суута багша Ш. Амонашвили нэгэ интервью соогоо хэлэһэн байгаа һэн. Тэрэниие уншахадаа, би оорынгөө багшанарые гансата һанаандаа оруулаа һэм.

Ц. ДОНДОГОЙ.

ДУУН МЭТЭ НАҺАН

Бүхэли үдэртөө гүйжэ, тулашатараа эсэшэһэн басагамни орон дээрээ хүл, гараа һольбоходоод, аятайханаар амилан, унтажа хэбтэнэ. Елэн хара үһэниинь дэрэ дээгүүр нахид гээд, доошоо һолжоршонхой.

Ямар зүүдэн манагдана хаб толгойдошни? Амгалан зүүдэн байгаа ёһотой. Амила, амила, басагамни. Эрхы хурганшни ээбэгэд гээд, хүдэлһэндэл болоно. Нааданайнгаа тоо тооло-һон байгаа бээш даа.

Мүнөө үеынхидэй нааданиньшье ондоо. Хоёр басагад урда урдаһаа хаража, бүтүү резинээр хүлөө тушанхай, нүгөөдүүлынь нэгэ нэгээр дундань орожо, татаатай тэрэ хоёр резиные эршэлжэ, табижа байжа, дэбхэрхэ юм. Нэгэл удхатай байгаа юм гэбы даа. Иимэ удаан наадана ха юм.

Бухы юумэн эршэтэй, өөрын тоо хэмжүүртэй, нахид гэһэн хүтэл дабааантай, ташалуурхан жалга, хотогортой. Үхибүүдэй нааданшье энэндэл адлаар эршэгэнүүр түргэн, заримдаа яаралгүй намдуушье болошодог бэшэ гү?

...Нюдэ алдама дайда, оёоргүй зэнхэгэр тэнгэри. Наранай тээ хажуухануур нишэ-тиишэ эршэгыдүүлэн, боро заахан булжамуур инаг дуранайнгаа дууе байгаа сээжынгээ хүсөөр дуулан жэрьеэ.

«Нэгэ мэдэхэдэ, энэ зунтнай барагдашаха. Хюруу, хүйтэн манан унаад , хадарган һалхин эшхэршэхэ. Намжаа энэ сагта намдал адлаар наадаад, сэнгээд абыт, голхорхогүй байхат», — гэһэндэл, агаарай уудамда ардайса эршэгэнэн, гэнтэ доошоо халин нийдэжэ, газар руу тэһэ нэшэхэнь гэхэтэйш сасуу оншотойгоор эрьежэ, удэ даляа заһаад, юрын шубуухай болоходоо: «Үгы-ы, би бэшэ һэм, би бэшэ һэм», — гэжэ дээрэ дээрэһээ дабтаад, тээ саанахана ошоод, шаралжа, дэрһэн соогуур үгы болошоно.

Дууша шубуухайнууд түхэл шэгэрээ тиимэ үлүү һайхан байдаггүй. Уудамдаа гарахадаал, үнэн шарай шарайлжа, нэгэ үе уярмаар гунигтай, нүгөө үе урматай хүхюун дуугаа таталуулшадаг лэ.

...Басагамни үргэһэн соогоо эрьеэ, урбана. Эршэгэнүүр наадаяа наадажа зүүдэлнэ аал? Энэ дэлхэйн жама ёһые һонюуша һубэлгэнөөр ухаалдин шэнжэлгэ агшан зуурешье досоонь зогсоногүйл, саашадаа үргэлжэлэн, эндэб олон юумэ мэдэхэ болохо, удха изагуурьень таамаглан олохо, эрдэм, соёлой хүсэндэ шүтэхэ. Энэ замдаа урагшатай ябахаш. Баһа голхорхошье саг дайралданал аабза. Тезд сухэрөөд, дали жэгүүрээ доошонь һула бу табяарай. Хирэгүй арюун этигэлэй үргэмжэтэ зам байдаг шуу. Тэрэнэй һүлдэ досошнил хадагалаатай байна. Заабол оложо, сэдьхэлээрээ тэнигэлэн болохош.

...Али үгы һаа, борохон булжамуурай дуун шэхэндэшни жэрьеэнэ гү? Тиигэнэ ёһотой. Үрмэдэһэгэ сагаан тала басагамни хүсэд харажашье үзөөгүй һэн гэлэй.

Тезд эжымни намдаа заяаһан талын мүнхэ һайхан дуун ямаршьеб аргаар басагандамни дамжан ерэжэ, зүрхэ нудалдань шэнгээд досоонь намдуу гөёор зэдэлнэ ёһотой гэжэ этигэгшэб. Дуун хосорон һаладаггүй ха юм.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

ХАНИНАРАЙ ШҮЛЭГҮ

Владимир

Бүдэрүүлхэ гунигташье шэмүүлхэеэ б
Бидэниие холбохо юумэн — оройдоо
Бэшэгэй орондо набшаһад лэ унана,
«Хаанабши!» гэһэн харюу абаагүй а
Бодомжогүй ябуулдаг наһамнай хайш
Харанхалжа шиниим сэдьхэл зобоно

* * *

Дуугай залинда амархам гэхэдэ,
Энэ гэхээр эрьешье үгыл,
хайрата амараг
Энээнээ магташье, болишье шүлэгтөө
Дээрэмнай ойлгосогүй хүйтэн зандаа
замбуулин гэ
Үнэн юумэн гэбэлнай дэлхэйдэ —
Мүрөө орхиһон наранай зүргэнүүд
Үлэхэ юумэн гэбэлнай байдалда —
Мүнөөхил бидэнэй табидаг асуудал
үлэхэнь

Г. РАДНАЕВА болгар хэлэнһээ оршуу

Эрэнжидийн Х

БЭЛШЭЭР

Булагые тойроһон үбһэнэй
үзүүр
Буурын хөөһэн мэтээр сэнтэжэ,
Һуунагтан нэмжыһэн талые
шэмэглэһэн
Һуурнин хонид субадтал
сайрана.
Уудам талын хонишон
басаганай
Улаа бутарһан шарай
гэрэлтэнэ.
Худөө
Хөөрхэ
Шэрэ
Шэнэхэ
Сагаалж
Саханая
Монго
оршуулб

О

Буряадай АССР-эй Гүрэнэй филармониин «Сэлэнгэ» ансамбль республика соогоо нилээн мэдээжэ болонхой. Ардан Зонхоевой хүтэлбэри доро наададаг хүгжэмшэд буряад арадай инструментнүүд дээрэ ирагуу һайхан аялга гаргадаг. Эдэ хүгжэмшэдтэй хамта республикын мэдээжэ дуушад аялга дуугаараа хүн зониие баясуулдаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүгжэмшэдтэй хамта суута дуушан Галина Кондратьева дуулажа байна.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

ЗЭДЫН ТУНГАЛАГ УҺАН

Захаамин нютагта олон тоото гол горхонууд, нуурнууд бии юм. Эртэ урда сагһаа хойшо энэ гол, горхон шадар нютаг хүнүүдэй ажаһууха газар болоһон байна. Энэшье ойлгосотой. Уһа голнууд хүниие тэжээдэг гээшэ. Эдэ гол горхонууд ба нуур, сеөрэмүүдэй нэрэнүүд хаанаһаа эхитэйб?

Захааминай газар дээгүүр урдадаг ехэ гол — Зэдэ болоно.

Эрдэмтэн Г. М. Василевич «Топонимика Восточной Сибири» гэһэн үгые тайлбарилна. Тэрэ энэ үгые эвенк хэлэн дээрэ «хада хабсагайнуудай дундуур урдаһан уһан» гээд бэшэнэ. Энэ тайлбариин хэр зэргэ зүб байһаниинь һэжэглэмээр. Юуб гэхэдэ, Захаамин нютагай наһажаал хүнүүд «зэдэ» гэһэн үгые халха-монголой «джед» гэһэн үгэтэй холбодог. Буряадшье хэлэн дээрэ Зэдэ гэһэн үгэ «зэд» гэһэн удхатай адлирхуу бшуу. Имагтал энээнһээ уламжалан, энэ голой ба хадын нэрэ гараа гээшэ ха гэжэ һанаха байнаб. Хүн зоной эхэрэглэдэг элдэб үнгэтэ ба үнэтэ металлнуудаар баян газар дайдаар Зэдэ гол урдана. Жэшээлхэдэ, СССР гүрэнэй томо предприятинуудай нэгэн — Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат, Баянголой ба һонгинын шулуун нүүрһэнэй уурхайнууд болоно.

Зэдэ голой зүүн һалаа болодог Сэхир голой нэрэ тушаа тогтохо болоо һаа, уһанай «сэхир» үнгөөр тэрээндэ нэрэ үгтэһэн байгаа хаш. Харин «сахир» гэһэн тад ондоо гарбалтай үгэтэй холбожо болохогүй. Сахир горхоной нэрэ халха монгол «сахюур шулуун» гэһэн үгэнөө мүндэлһэн байна. Сахюурта ба мульһэтэ гэжэ Зэдэ гол руу шудхадаг хадын горхонуудай нэрэ сахюур ба мульһэн гэһэн удхатай байһаниинь ойлгосотой.

Нууд гол Зэдэ голой зүүн һалаань юм. Хамниган (тунгус) хэлэн дээрэ «ууд» гэһэн үгэ уһан гэжэ удхатай. Хамниган Захаамин ажаһуудаг юм. Уда (Удэ) мүрэнтэй сасуулаад үзэгты. Дархинта тосхоноор Хара горхон урдадаг. Хара гэһэн үгэ хоер удхатай юм: арадай аман үгэдэ тунгалаг сэбэр уһаталай «мунхын» хара уһан гэжэ нэрлэдэг. Хоердохи удхань юуб гэхэдэ, тэрэ үбэлдөө хүрэдэггүй, харьяса урдажа байдаг.

Захаамина нуурнууд балайшье олон бэшэ юм. Тэдэнэртэ оксо нэрэ үгтөөгүй, харин ямар газарта оршонхойб, тэрэл нютагайнгаа нэрээр нэрлүүлдэг. Байсын нуур (Дархинта нютагта) — байса шулуутай газарта оршодог. Хүбшын нуур — хүбшэ тайгын дунда оршодог. Мэлын нуур тухай нютагай хүн зоной дунда галзуу үбшэнһөө эмшэлдэг гэһэн домог түүхэ таранхай юм.

Ехэ Ламын нуур Санага тосхонһоо холо бэшэхэнэ оршодог. Урдандаа энэ газарта аймаг дотороо эгээл томо дасангуудай нэгэн байдаг һэн. Хэзээ нэгэтэ энэ дасанда Түбэдһөө нэгэ ехэ ламын ерэхэдэ, тэрээн тухай дурасхаалые мүнхэлхын тула энэ нютагта оршоһон нуурые Ехэ Лама гэжэ хүнүүд нэрлээ юм гэжэ нютагай үбгэжөөлнүүд хөөрэлдэдэг.

Захаамина зарим тэдэ гол горхонуудай ба нуурнуудай нэрэнүүдэй гарбалнууд тухай тобшохон ажаглалтануд иимэ байна.

С. БАБУЕВ.

АРХИ, ТАМХИНАЙ ХОРОН ТУХАЙ

Архинша хүнэй наһан
арбан жэлээр ахигдадаг,
тамхинша хүнэй наһан
табан жэлээр хородог.

Архинша хүнэй зүрхэн
алаг эреэн,
тамхинша хүнэй тангалай
тарил эреэн.

Архиин харгы
арбан хэсэлүүртэй,
тамхикай харгы
табан ташалууртай.

Архи дээрэһээ
алалсаан болодог.
тамхин дээрэһээ
таталсаан болодог.

Архи ехэдэбэл, хэрүүл болохо.
Наран хүреэтэбэл, һалхин
болохо.

Айраггүй архиншан,
аршуулгүй тамхиншан.

ХУЛГАЙША БААБГАЙ

— Бадма, моринһоо үтэр буул даа, — гээд, Должуунай ярд гэшэбэ.

— Моринһоо юундэ бууха болоо хүмбиб? — гээд, Бадма тэрэнэй урдаһаа тад байшаба.

— Үтэр буу гэнэм. Шам дээрэл тохохо гэлсээбди. Шамһаа бэшэ хэншье иимэ юумэ хэхэгүй. Ши гансаараал манай нюуса ноосые мэдэхэш. Буу, буу... Үсэгэлдэр баһа арбаад литр һүн дуталдаа. Мүнөөдэр бүри бидомнай үгы болошоо. Колхозой эсөөрие иигэжэ хулуудаг бузар золиг болоод, үшөө морин дээрэ яндайжа һуухабши, — гэжэ фермые даагша Должуунай гаарашаба.

— Ямар һүн? Би танай һүөөр юу хэбэ гээшэбиб? Өөрынгөө үнеэнэй һү уужа барагшагүйлди. Должуукай, яажа байнаш? Хүниие үшөө хардахалтайш? — гээд, Бадма Должуунай тээшэ морёороо даб гүүлэнэ. Тиихэдэнь тэрэнь:

— Энэ орлогтнай иимэл даа. Колхозой һү һүниндөө хулуужа уугаад, үшөө хүниие мо-рёороо даража алахаяа байнал, — гэн һүхирбэ.

Бадма морин дээрээ мадайжа һууна. Иишэ тиишээ һанаашархангяар хараашална.

— Намайе харуулшанаар табяа һэн гүт даа? Голой уһан соо бидонгуудаа орхидог болоһоор үни зааяаһай һэмнайт. Недондо бидонгууд соохи һүнтнай дундардаггүй һэмнай. Мүнөө яагаад тиигэдэг болооб? Али үнэхөөрөө намайе хулуудаг болоо гэжэ һанана гүт? — гэжэ байгаад, Бадма сухалдажа оробо.

Юумэнэй бүри шангарха гэжэ байтар, һаалишадай нэгэн оог хуугай табишаба:

— Тэрэ, тэрэ харытөө. Сагаан толгойтой хара баабгайе... Голой уһан соо хэбтэнэ. Харыт!

Үнөөхи зүрилдөөн замхажа, булта гол тээшээ хараба. Тиин гэхэдэнь, үнэхөөрөөшье баабгай тархидаа бидон углаад, эрьедэ гаргажа ядан бүрхиржэ байба.

Иигэжэ нээрээ хулгайшан элирээ бэлэй.

«МИИНТЭ» ЗАГАҺАД

Энэ ушар хүдөө нютагта болоһон юм. Хабарай сагта огородой хүдэлмэришэд газараа һүниндөө уһалдаг заншалтай бэлэй. Тиигэхын тула голһоо хананааб татадаг һэн. Нэгэ хэбар тиимэ ажал хэгдэжэ байгаа. Уһаншье хананаабаар уедаба. Нэгэтэ тэдэ хананаабуудаарнь туланууд дүүрэшэбэ. Тарган зээрэг загаһадые хүн зон барижа мэдэбэ ха. Шунажа ороһон һамгад хүрээ, тармуураараа бууллгана. Доро зүүхэтэйшүүлынь зарим нэгэ томохон тулануудай газердамсаар, бээрээ даража, унана. Энээхэн үедэ Бадма бригадир ханаабай нэгэ эрьеһээ нүгөөдэдэнь дэбхэржэ, урагша хойшоо гүйнэ. Тэрэнэй хашхарха, хуугайлхашье гээшэнь олигтуй.

— Эй, Дулсан, тэрэшни миниий тула. Би түрүүн харааб. Наназат, тэрэшни миниий зүгһөө шам руу ошобо, баһал миниий, — гэжэ ябаад бригадир шуурана.

— Үгы, тэрэниишни би энэ хүрэөөрөө тархи руунь бууллгааб, — гэжэ Наназат бригадирайнгаа олзуурхаһан загаһа буляалдаба. Тиигэбэ яабашье Бадма бригадир ханааб соохи тулануудай олонхиниень гартаа оруулба. Бусадта оройдоол хэдыхэн тула хүртөө гэлсэгшэ. Гомдоһон һамгад Бадма бригадираа браконьер гэжэ нэрлэбэ гээшэ. Олон тула барһан бригадир тэдэнээ эдижэ үрдөгүй байтараа, яла түлэхэ баатай болоо гэхэ.

Солбон АНГАБАЕВ.

БОГОНИХОН ШОГ РАССКАЗУУД

ҺАНААМГАЙ ТУРЛААГ

ҮНЭН УШАР

Баргажан һууринда ажаһуудаг гэр бүлынхид — О. С. ба П. Н. Огневтон огородойнгоо холын буланда, далангуудай хоорондо тахяагай үндэгэ олодог болоходоо, «залуу тахяанууд эндүүржэ, эндэ үндэгэлжэрхинэ гээбы» гэжэ бододог байба.

Нэгэ турлааг шухала юумэ һураха гэһэндэл Ольга Сергеевнагай хойноһоо иишэ-тиишээ ходол дахасалдадаг болобо. Нэгэ харахадань, турлааг хушуундаа үндэгэ хабшаад, огород руунь ниидэжэ ябаба. Ерэхэ бүхэндөө асарһанаа ондо ондоо тээ орхихо юм.

Үндэгэнүүдээ орхиһон газартаа олохогүйдөө турлааг эхэнэрэй хойноһоо дахадаг, үндэгэнүүдээ нэхэһэндэл хаагалдаг болоо бшуу.

Огневтоной хүршэ В. М. Козулинай гэзааһаа турлааг үндэгэнүүдые зөөдэг байба. Козулинтан тахяагайнгаа байрын хананууд, үндэр, нухэ, һубыень бага болгоодшье үзөө. Тезд турлааг тахяагай багтаха нүхөөр гоёор шургажа ороод, үндэгэнүүдэйнь тоо хорооһон зандаа. Хүршэнэрынь үндэгэнүүдые олоо һаа, бусаагаа юм ааб даа. Тезд турлааг ондоо тээһээшье үндэгэ хулуугаа аалам?

Л. ДОРЖИЕВ.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30 — «120 минута». 9.30 — «Джузеппе Верди» — 9 серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. «Изобрести правду». 10.40 — «Взлет. Гагарин» — баримтата фильм. 11.10 — Гэрэй академи. 11.40 — «Советская Эстония». «Хроника обновления» — баримтата фильм. 12.30 — «Социалис оронуудта». 13.00 — Арадай инструментнүүдэй абяанууд. 13.40 — «Бултанда ба хүн бүхэндэ». 14.10 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 14.30 — «Энеэдэ наадантай холижо». 15.00 — «Очевидное-невероятное»» гэһэн дамжуулга. 16.00 — «Үнэн сэхэ хөөрэлдөөн». 17.15 — СССР-эй Гостелерадиогой квартет наадаха. 17.30 — «Цирк, цирк, цирк...» Донецкһээ дамжуулагдаха. 18.20 — «Нэргылэлгэ». (Хиросимын үдэртэ) Дипломадууд асуудалнуудта харюусаха. 19.25 — «Красный чернозем» — уран һайханай фильм. 20.40 — Мультфильм. 21.00 — В. И. Лебедев-Кумач шүлэгүүдээр найруулагдаһан дуунууд. 22.00 — Время. 22.35 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45 — «Телевизионно танилсалга». Марис Лиепа. 00.15 — Шэнэ һонин. 00.25 — Эстрадна дуунай ураскоорондын фестивальнуудта.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. **«Ухаан бодол» гэһэн программа.** 9.15 — «Хара далайн эрьедэ ажаһуунаб». 9.50 — «Миниий залуу ханинарта». М. Пришвинэй зохёолнуудай хуудаһануудаар. Э. Сеточ-Томпсон «Ан амитад тухай хөөрөөнүүд». 11.20 — П. И. Чайковский. Шэлэгдэмэл бүтээлнүүд. 12.20 — Алкоголизмын ба наркоманиин хойшолонгууд тухай эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 13.10 — XIX партконференциин хараа шугамаар. Бүхэсоюзна XIX партийна конференциин делегат, «ГЕОС» гэжэ МНТК-гай генеральна директор О. Л. Кузнецовтой хөөрэлдөөн. 13.35 — «Компьютертэй хөөрэлдөөн». 14.20 — «Ан амитадей аймагта». 15.20 — Эрдэм-дэлгэрүүлгын филь-

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08. зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-61, 2-57-63, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 1. Н-02645 Заказ № 180. Индекс